

nr.44 • April 1994

Wespe

Maandblad voor Onderwijs

in Vlaanderen

Jongeren en seks

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.44 / april 1994

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt
Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniël Vandenberghe, leidend
ambtenaar A.O.V.
KLASSE verschijnt tien keer per jaar
en wordt gedrukt op chloorvrij
papier.
Abonnement (10 nummers per
jaar): 300 fr.

Het bestand van gratis abbonemen-
ten wordt beheerd door de wedde-
dienst. Fouten of wijzigingen in het
adres moeten dus via de schoolad-
ministratie worden geregeld.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

DE LAATSTE HAND

KLASSE is géén ombudsman voor
onderwijs, er is géén plaats voor le-
zersbrieven, we kunnen niet het héle
onderwijsveld doorploegen enz. enz.
Gelukkig heeft u daar ook begrip
voor. Op p. 34-35 vindt u nuttige
adressen en telefoonnummers van
mensen en diensten in het Departement
Onderwijs. Uw brieven en telefoons
zijn wel de voedingsbodem
van dit blad. Uw kritische mening
over KLASSE kunt u bijvoorbeeld kwijt
bij KLASSE (Leescomité) Koningsstraat
138 - 1000 Brussel. Uit het stapeltje
reacties pikte de laatste onschuldige
hand deze keer Jackie De Smet uit
Stekene. Hij krijgt de boeken (van
uitgeverij Garant)!

IN DIT NUMMER

Ze zijn er vroeg bij. p. 4

4-11

Jongeren en seks

Op het einde van het secundair onderwijs heeft meer dan de helft van de jongeren al geslachtsgemeenschap gehad. Ze beginnen steeds vroeger en één op de vijf neemt de eerste keer géén voorzorgen. Een exclusief onderzoek naar het feitelijk seksueel gedrag van de schoolgaande jeugd in Vlaanderen.

13

Controle voor zieke leraars

De nieuwe controledokters zijn op pad. En ze hebben hun werk.

Tijdens de eerste drie weken waren er zo'n 7000 leerkrachten met een ziekteattest.   n op de zeven gecontroleerde leerkrachten moest vervroegd weer aan het werk.

24-25

Kapstokken voor kleuters

Kleuters kunnen al spelend leren hoe ze zelf problemen kunnen oplossen. Dat is een belangrijke vaardigheid. Het gebeurt stap voor stap, met «kapstokken» als geheugensteuntje.

Kleuters lossen problemen op. p. 24

26-27

De leraars willen wel

De leraars zijn wel degelijk bereid om (ook buiten de lessen) aan navorming te doen,  ls er tenminste niet geluld wordt. Dat blijkt uit het jongste rapport van de erkenningscommissie voor navorming.

Waarom studeren de leerlingen? p. 28

28-29

«Wij doen ons best, mijnheer»

Soms zou u het tegendeel beweren maar de meeste leerlingen zeggen dat ze wel degelijk hun best doen op school. Ze halen hun motivatie weliswaar niet uit het plezier van het studeren zelf. Waaruit dan wel?

30-31

Kindermishandeling

  n op de tien kinderen wordt mishandeld. Veel leerkrachten merken dat ook wel maar wat kan je eraan doen? En hoe reageert de school als een leerkracht zelf beschuldigd wordt?

En ook...

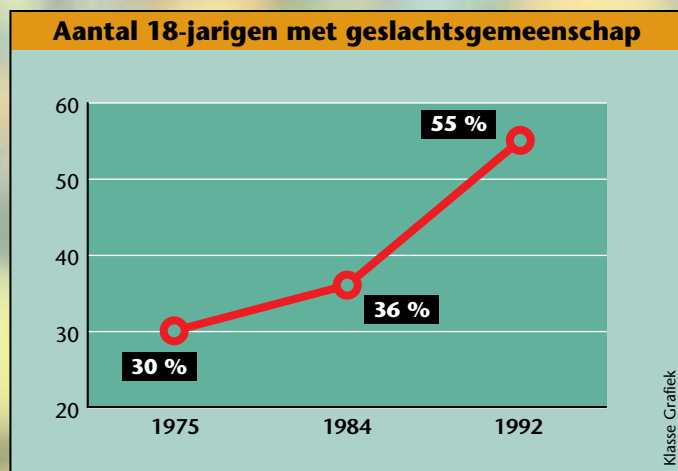
- V-DAG VOOR VLAANDEREN. Feest in de scholen. p. 12
- JOURNAAL. Onderwijsactualiteit. p. 14.
- KLASSE-IDEE. Gratis met vakantie? Dat kan. p. 15-21.
- DE INFOLIJN. Vraag je niks, dan weet je niks. p. 22.
- SIGNAAL. Uw schotelantenne voor onderwijssignalen. p. 23.
- WE WONEN IN EEN ANDER LAND. Hoezo? p. 32-33.
- DE KORTSTE WEG NAAR BRUSSEL. Wegwijs in het Departement Onderwijs. p. 34-35.

VIZIER

Van de 18-jarigen hebben meer dan de helft van de jongens en meisjes al geslachtsgemeenschap

gehad. Dat cijfer is de laatste acht jaar met de helft toegenomen.

En ze beginnen steeds vroeger. Eén vijfde van de jongeren hebben al een coïtus meegemaakt voor ze het derde jaar secundair onderwijs verlaten. Dat blijkt uit het sluitstuk van de studie die Dr. A. Geeraert uitvoerde in opdracht van het *Departement Onderwijs* en waarover *KLASSE* exclusief verslag uitbrengt. Hierin wordt, zonder moreel oordeel te vellen, het feitelijk seksueel gedrag beschreven van de huidige Vlaamse jongeren tussen 14 en 21 jaar. Het minste dat daarover kan worden gezegd is dat de tijden zeer snel veranderen. Dat voelen leerkrachten trouwens elke dag in de klas. Ze kunnen niet meer verwijzen naar hun eigen

Jongeren en

jeugd, ook niet als ze nog maar tien jaar les geven. Maar er bestonden nauwelijks gegevens over het concrete seksueel handelen van de leerlingen op dit ogenblik. Nochtans is dat van het grootste belang voor een adequate begeleiding.

We horen er weinig van maar elk jaar zit naar schatting in de helft van de Vlaamse secundaire scholen een leerling van 17 jaar of jonger die zwanger is. De helft van die meisjes zou een abortus overwegen. Wie wacht met seksuele voorlichting tot in het zesde jaar secundair onderwijs komt hopeloos te laat: 55 % van de leerlingen hebben dan al geslachtsgemeenschap achter de rug en van die groep doet de helft het één keer of meermaals per week.

De cijfers die KLASSE brengt vertonen veeleer een onder- dan een overschatting. Ze liggen lager dan in het buitenland en de stedelijke jongeren zijn in het onderzoek ondervertegenwoordigd. Maar de verschillende netten, onderwijsvormen enz. zijn wel evenwichtig bij het onderzoek betrokken.

De resultaten tonen het belang aan van een degelijke opvoeding tot relatiebekwaamheid. Dat is méér dan het tonen van een video. Het kan ook niet toevertrouwd worden aan één leerkracht of aan externe specialisten. Dergelijke opvoeding moet ingebed zijn in de hele schoolcultuur. Maar ouders en leerkrachten voelen zich even onzeker als de leerlingen. ■

seks

Eén vijfde van de jongeren hebben al een coïtus meegemaakt voor ze het derde jaar secundair onderwijs verlaten. En het blijft niet bij één keer. Van alle jongeren tussen 14 en 21 die geslachtsge-meenschap hebben, doen 39 % het bijna wekelijks of meermaals per week. Het gebeurt meestal vrij nonchalant. Zo'n 20 % van de jongeren nemen geen echte voorzorgen tegen eventuele zwangerschap en van de jongeren die meerdere seksuele betrekkingen hebben wapenen 51 % zich op geen enkele manier tegen Aids.

Ze zijn er vroeg bij

Bijna de helft van de 17-jarigen hebben al geslachtsgemeenschap gehad. Er is geen significant verschil tussen jongens en meisjes. En ze beginnen vroeg. Rond hun vijftiende hebben één op de acht Vlaamse jongeren al een coïtus beleefd, rond hun twintigste zijn er dat twee op de drie. Gemiddeld hebben 39 % van de jongeren tussen 14 en 21 jaar minstens één keer geslachtsgemeenschap gehad. De grote lijnen vindt u in tabel 1.

Voor de meesten blijft het niet bij één keer. In het tweede en derde jaar secundair onderwijs hebben 9 % het één keer gedaan en nog eens 9 % al meerdere keren. Bijna één vijfde van de jongeren hebben dus al een coïtus meegemaakt voor ze het derde jaar secundair onderwijs hebben verlaten.

In de tweede graad secundair onderwijs hebben ongeveer 16 % van de jongeren al geslachtsgemeenschap gehad: 7 % één keer en 9 % meerdere keren.

Naar het vijfde jaar is de stijging heel groot. Meer dan de helft (55 %) vertonen dan coïtusgedrag, 43 % meer dan één keer.

Tussen het vijfde, zesde en zevende jaar is er nauwelijks verschil. Het blijft gemiddeld 55 %.

De cijfers per leerjaar liggen iets hoger dan die

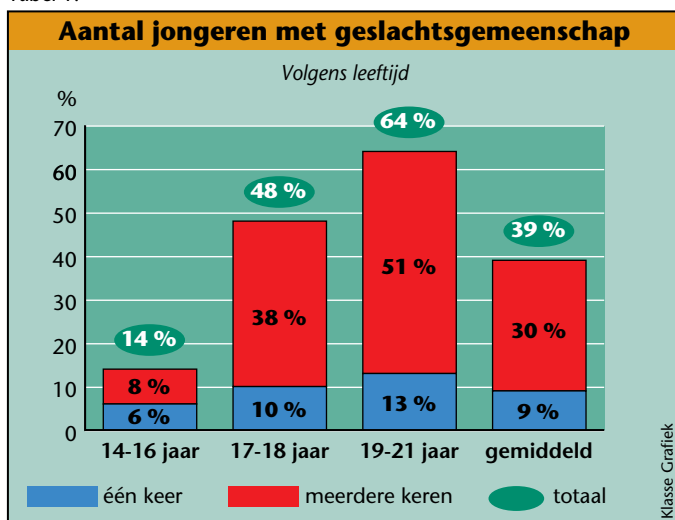
per leeftijd. Dat komt door het aantal zittenblijvers. Een overzicht van de gegevens per leerjaar vindt u in tabel 2.

Vroegrijp

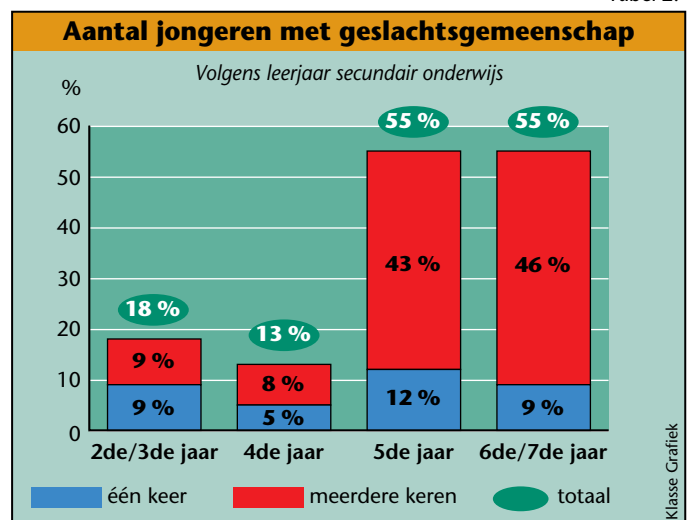
Er zijn tegenwoordig evenveel jongens als meisjes met coïtusgedrag. Dat was vroeger lichtjes anders. In 1984 hadden 43 % van de achttienjarige meisjes geslachtsgemeenschap en slechts 30 % van de jongens. Nu is het aandeel van jongens en meisjes vrijwel gelijklopend.

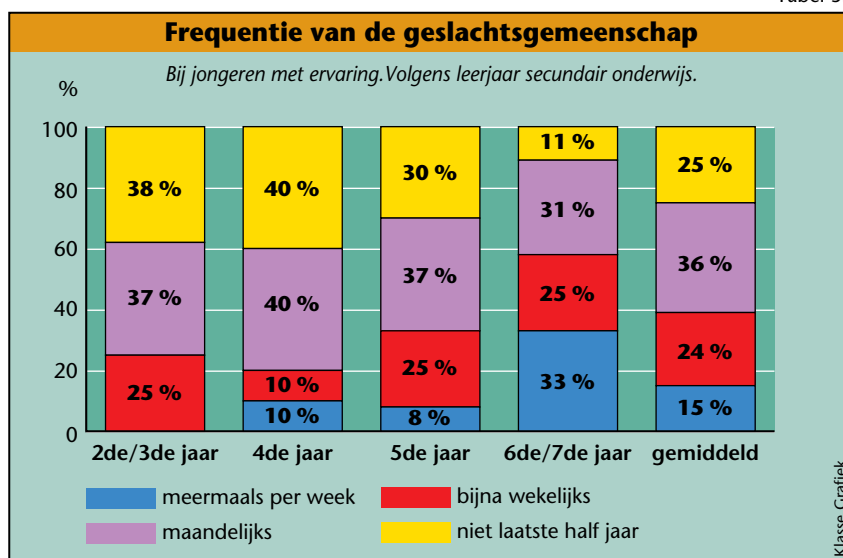
Op biologisch vlak worden zowel jongens als meisjes trouwens geconfronteerd met een versnelde seksuele ontwikkeling. Ze zijn nu gewoon lichamelijk vroeger rijp dan enige tijd geleden. Bij meisjes vindt de seksuele rijping nu plaats tussen 9 en 14 jaar. Eerst met de ontwikkeling van de borsten. De eerste menstruatie volgt gewoonlijk nadat het hoogtepunt van de groeiversnelling is bereikt. Dat gebeurt nu gemiddeld op een leeftijd van 13 jaar en vier maanden. Op 15-jarige leeftijd hebben 97 % van de meisjes hun maandstonden. De trend naar vervroeging van de lichamelijke veranderingen in de adolescentie blijft zich trouwens doorzetten. Steeds meer meisjes zullen hun eerste menstruatie beleven terwijl ze op de basis-

Tabel 1.

Tabel 2.

«Meermaals per week is
geen uitzondering.»

school zitten. Dit betekent dat de kloof steeds groter wordt tussen het lichamelijk volwassen zijn en de mogelijkheid om de volwassen status aan te nemen.

Bij jongens begint de seksuele rijping gemiddeld een half tot één jaar later dan bij meisjes: tussen hun 10 en 15 jaar. Ook zij zijn lichamelijk steeds vroeger rijp. De eerste zaadlozing volgt doorgaans twee jaar na het begin van de lichamelijke veranderingen. Op 15-jarige leeftijd heeft nu 87 % van de jongens een nachtelijke zaadlozing gehad.

TSO en BSO

Maakt het geslacht geen verschil meer uit, de onderwijsvorm doet dat wel. In ASO zitten gemiddeld 25 % leerlingen met geslachtsgemeenschap. Zowel in TSO als in BSO is dat bijna het dubbele: 48 %. Het verschil zit vooral in de frequentie. Zowel in ASO als in TSO en BSO zitten gemiddeld 10 % leerlingen die het één keer gedaan hebben. In ASO komen daarbij nog 15 % leerlingen met meerdere keren, in TSO en BSO echter 38 %. Tussen TSO en BSO is er op dit vlak nauwelijks verschil.

Bijna wekelijks

Hoe dikwijls doen jongeren het? Van de totale groep met seksuele ervaring hadden 75 % ook geslachtsgemeenschap tijdens de zes maanden voorafgaand aan het onderzoek.

Bij de 14-16-jarigen met ervaring doen 14 % het bijna wekelijks of meermaals per week. Bij de 17-18-jarigen is dat 36 % en bij de 19-21-jarigen 55 %. Hoe hoger de leeftijd, hoe frequenter dus. Van wie het doen, doen gemiddeld 15 % het meermaals per week, 24 % bijna wekelijks en 36 % maandelijks. De overige 25 % hadden het in de laatste zes maanden niet gedaan.

Ook op dit vlak is er geen verschil tussen jongens en meisjes, wél tussen de onderwijsvormen met een uitschieter voor het BSO. Van degenen met ervaring doen in ASO 23 % het bijna wekelijks of meermaals per week. In TSO stijgt dit aantal tot 33 % maar in BSO bedraagt het meteen 64 %. Van wie in het BSO geslachtsgemeenschap hebben, hebben een derde dat bijna wekelijks en

een derde meerdere keren per week.

In Tabel 3 geven we een overzicht van de frequentie per leerjaar. Daaruit blijkt dat in de tweede graad secundair onderwijs één vierde van de jongeren met ervaring het bijna wekelijks of meermaals per week doen. In het vijfde jaar wordt dat één derde en in het zesde jaar meer dan de helft. Bij de laatste groep valt de hoge frequentie op. Wie het doen in het 6de of 7de jaar doen het in 33 % van de gevallen meermaals per week.

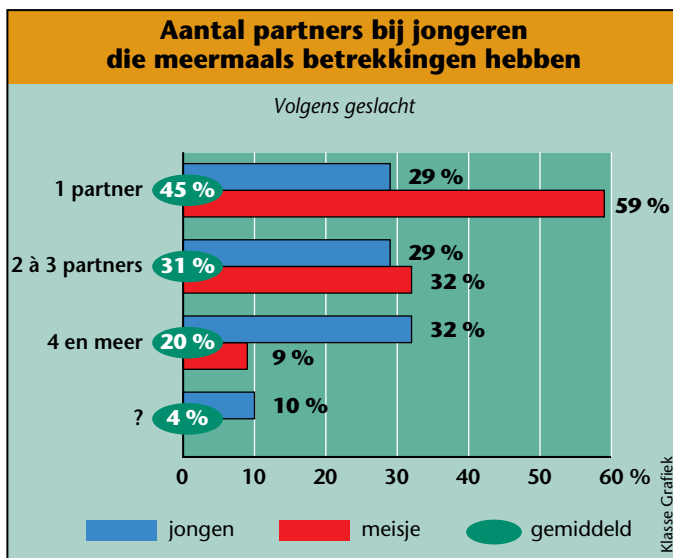
Wisselen

Van de totale groep jongeren met geslachtsge-meenschap hebben 59 % slechts ervaring met één partner, 23 % met twee à drie en 15 % met vier partners en meer. De groep met één partner be-staat voor 43 % uit jongeren die slechts één keer gemeenschap hebben gehad. De helft is dus blijk-baar gewoon nieuwsgierig en wil het eens probe-ren.

Bij jongeren die meermaals betrekkingen heb-ben krijgen we een heel ander prentje. Meer dan de helft houden het niet bij één partner. Eén derde hebben al met twee à drie partners seksuele be-trekkingen gehad en één vijfde met vier partners of meer. Tien procent van de jongens zijn de tel kwijt geraakt.

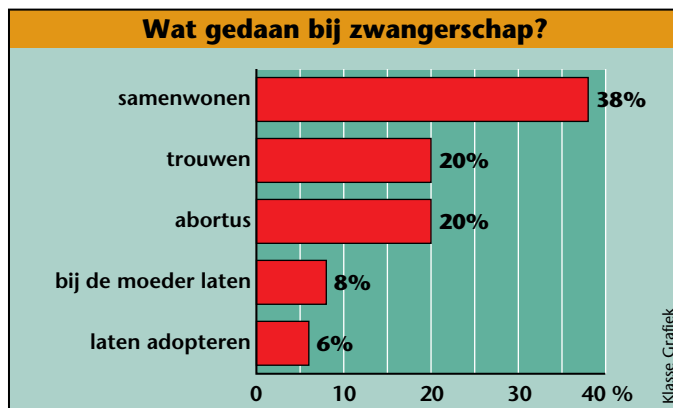
In tabel 4 ziet u dat er op dit vlak wel zeer duidelijke verschillen zijn tussen jongens en meisjes. De meeste meisjes (59 %) hebben maar met één partner betrekkingen gehad. Bij de jongens be-draagt dat slechts 29 %. Wie meer dan vier part-ners heeft is in vier gevallen op de vijf een jongen.

Tabel 4.

«Tien procent van de jongens is de tel kwijt geraakt.»

Tabel 5.

Zwanger en dan?

Wat zouden de jongeren doen als zijzelf of hun partner zwanger worden? Ze zeggen alvast bijna allemaal (87 %) dat ze daarvoor beiden evenveel verantwoordelijkheid dragen. Ook voor de oplos-singen die bij eventuele zwangerschap worden voorgesteld delen jongens en meisjes ongeveer dezelfde ideeën: tabel 5.

Gaan **samenwonen** is voor de meesten de beste oplossing: 38 %. Boven de 18 jaar kiezen zelfs meer dan de helft daarvoor, onder de 18 één op de drie.

Trouwen wordt door één vijfde van de jonge-ren als oplossing naar voren geschoven. Bij de jongsten ligt dat veel minder voor de hand (12 %) dan bij de oudsten (28 %). Er is een groot verschil naar onderwijsvorm. In ASO (14 %) en TSO (18 %) zijn de jongeren veel minder geneigd om te trou-wen dan in BSO (29 %).

Abortus wordt in 20 % van de gevallen als oplossing voorgesteld, bij de jongsten (27 %) veel meer dan bij de oudsten (9 %). Maar het grootste verschil zit hier alweer in de onderwijsvorm. Jongeren in het ASO kiezen bij een eventuele zwan-gerschap veel meer voor abortus (30 %) dan jonge-ren in TSO (18 %) en BSO (7 %). In het onder-zoek lezen we daarover: «De keuze voor abortus van 20 % van de jongeren stemt tot nadenken. Ongewenste zwangerschap zet volgens hen hun carrière op de helling. Kiezen voor een carrière betekent een keuze voor abortus. Hamvraag is of de wetgever dergelijke keuze interpreteert als nood-situatie. Waardenopvoeding en een goede con-traceptie kan die keuze vermijden. Voor ouders en school is hier een belangrijke taak weggelegd.»

Het kind **laten adopteren** scoort ook veel hog-er in ASO (18 %) dan in TSO en BSO (5 %).

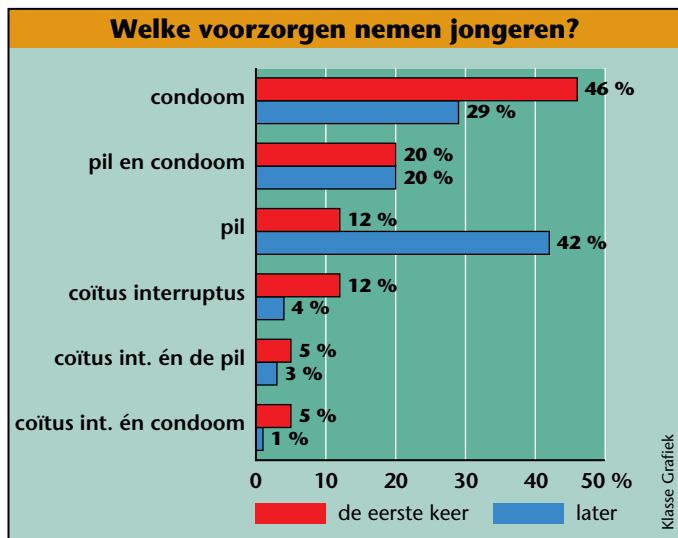
Geen voorzorgen

Bij de eerste geslachtsgemeenschap nemen 20 % van de jongeren geen echte voorzorgen: zo'n 10 % houden het bij coitus interruptus en 10 % trekken zich nergens wat van aan. Dat percentage blijft zowat overal hetzelfde: leeftijd, geslacht, onder-wijsvorm of levensbeschouwing maken daarbij geen verschil. Tabel 6 geeft een algemeen beeld.

Als er voorzorgen worden genomen, kiezen de meesten bij de eerste geslachtsgemeenschap voor een condoom, eventueel aangevuld met de pil. Bij later coitusgedrag neemt het gebruik van con-dooms af en wordt er meer overgeschakeld op de pil. Dat heeft vooral te maken met het verschuiven van de verantwoordelijkheid voor het nemen van voorzorgen van de jongen naar het meisje. Bij de eerste keer nemen nog 58 % van de jongens de voorzorgen, later wordt dat 21 %. Bij de meisjes stijgt het initiatief voor het nemen van voorzorgen van 13 % bij de eerste keer tot 48 % later. De onderwijsvorm maakt geen verschil voor het ge-drag van de meisjes, wel voor dat van de jongens. In ASO zeggen 70 % van de jongens dat beide partners voorzorgen nemen, in TSO is dat nog 47 % en in BSO 16 %. Jongens uit BSO laten in 68 % van de gevallen het initiatief voor anticon-ceptie over aan het meisje.

Het onderzoek trekt bij deze vaststellingen aan de alarmbel omdat uit ander onderzoek blijkt dat op dit ogenblik 12 % van de huisartsen weigeren de pil te verstrekken als het meisje jonger is dan 15 à 16 jaar.

Tabel 6.

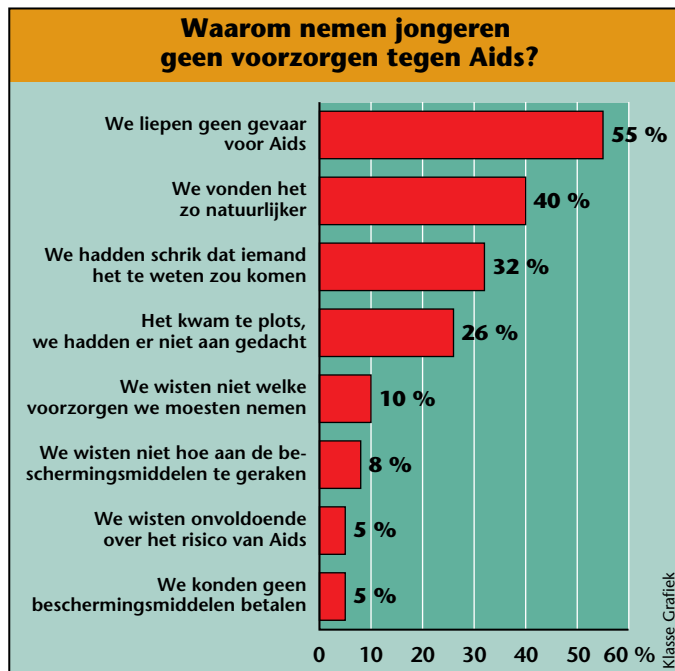

Aids is ver weg

Bij de eerste geslachtsgemeenschap nemen 38 % van de jongeren géén voorzorgen tegen HIV-besmetting. Bij later coïtusgedrag stijgt dat aantal zelfs tot 51 %. Er zijn op dit vlak geen significante verschillen voor leeftijd, onderwijsvorm en levensbeschouwing.

Het onderzoek stelt een merkwaardig verband vast: hoe groter het aantal partners, hoe minder een jongere denkt risico te lopen op HIV-besmetting en hoe minder voorzorgen hij neemt. Bovendien denkt slechts één vierde van die groep eraan hun gedrag te wijzigen. Hun motivering verraadt een onzorgvuldige en nonchalante houding. Programma's gericht op attitude en gedragsverandering zijn zeker voor die groep jongeren een dringende noodzaak. Onderwijs kan hierin een belangrijke rol spelen. ■

Tabel 7.

«Bij de eerste geslachtsgemeenschap neemt één op de vijf geen voorzorgen.»

Amper 30 % van de leerlingen zijn tevreden over de voorlichting die ze thuis en op school krijgen. Op één vierde van de Vlaamse secundaire scholen wordt er trouwens nagenoeg niets aan gedaan. En de leerkrachten die er voor in staan klagen over gebrek aan tijd, aan beleid en aan medewerking van collega's. Sommigen hebben de discussie opgegeven: «Ze weten er meer over dan wij».

Er is te weinig tijd, de school voert geen beleid, er zitten te veel leerlingen in één klas en er is te weinig medewerking van collega's. Dat zijn de voornaamste knelpunten die Prof. Van Oost (RUG) vaststelde bij een recent onderzoek voor het Departement Onderwijs in 260 secundaire scholen naar de organisatie van relationele en seksuele vorming. Eén op de vier scholen blijkt daar nauwelijks iets aan te doen.

Leerkrachten die vorming geven besteden daar in twee gevallen op de drie minder dan tien uren aan in dezelfde klas. De helft van hen concentreert die lessen op een periode van hoogstens één maand. Daarmee schieten 80 % van de Vlaamse

lopen hier de resultaten van het onderzoek wel sterk uiteen: volgens 64 % van de directies is er wel degelijk overleg met de ouders maar volgens de leerkrachten is dat maar in 27 % van de scholen het geval. Who knows.

Niet bespreekbaar

Toch is er bij de jongeren behoefte aan vorming en voorlichting: 70 % zijn niet tevreden over wat ze daarover thuis en op school te horen krijgen. Thuis kan er blijkbaar bij de meesten nog altijd niet over worden gesproken (54 %). Het seksuele wordt er dikwijls negatief bekeken. Volgens 62 % van de leerlingen wijzen ouders te veel

«Ze weten er meer over dan wij»

scholen tekort op wat internationaal wordt aangenomen als norm om enig gedragseffect te bekomen: minimum elf uren gespreid over een langere periode. Maar er is niet alleen het gebrek aan tijd, ook aan beleid. Slechts in 23 % van de secundaire scholen is er een begeleidingsgroep voor relationele vorming en 19 % hebben er een specifieke coördinator voor. Nochtans blijkt dat de betrokkenheid van iedereen sterk te verhogen.

Veel leerkrachten voelen dat ze er alleen voorstaan. Nochtans is de vorming maar zinvol als ze deel uitmaakt van de hele schoolcultuur. Maar dat is zelden het geval.

In drie vierde van de secundaire scholen is er over deze vorming géén overleg met de ouders. Al

op de gevaren en zijn het relationele en de gevoelens niet bespreekbaar. Eén derde van de ouders zou zich schamen om over seksualiteit te spreken.

Op school ligt de klemtoon dan weer te veel op het lichamelijke en ervaren de jongeren de informatie te vaag en te oppervlakkig. Opvallend is echter dat de leerlingen tegenwoordig veel meer vragen naar een ernstig gesprek dan naar technische kennisoverdracht. Maar daar voelen de leerkrachten zich dan weer niet beslagen genoeg voor. Slechts 20 % van de leerkrachten die voorlichting geven hebben daar ooit een bijscholing voor gevolgd.

Veel leerkrachten verwijzen naar eigen tekort aan vaardigheden en kennis: «Ik weet niet hoe ik dat onderwerp moet aanpakken, ik ben niet vertrouwd met verschillende methodes van groeps gesprekken en werkvormen, ik heb moeilijkheden met het taalgebruik, ik kan moeilijk een vertrouwensband creëren met mijn leerlingen, ik ben er niet voldoende voor geschoold, ik weet er zelf te weinig over,...». Ook persoonlijke factoren spelen mee. Het is niet gemakkelijk om ethische en emotioneel-gebonden thema's als geslachtsgemeenschap, lustbeleving, anticonceptie en abortus te bespreken.

De meesten spelen dan ook op veilig: 86 % van de leerkrachten bepalen de inhoud van de vorming zelf. In 64 % van de gevallen worden de leerlingen daarbij betrokken.

Het MST of PMS wordt slechts in de helft van de scholen bij de organisatie betrokken. Slechts één op de drie leerkrachten die de vorming geven zeggen daarmee samen te werken.

Struikelstenen

Meer dan duizend scholen bestelden de jongste twee jaar het multimediaal programma *Later begint nu*. In 1992 werkt bijna één vierde van de

scholen er effectief mee. Het programma werd door Dr. Geeraert ontwikkeld op initiatief van de Vlaamse Raad in samenwerking met de verschillende onderwijsnetten. Over het effect daarvan werd een grondige evaluatie gemaakt bij 3200 leerlingen en bij leerkrachten in 71 scholen. Het resultaat is bijzonder positief. Toch blijkt het programma het meeste effect te hebben bij de 15-16-jarigen. Vooral in die groep valt de verbetering van de communicatie over gevoelens en seksualiteit op, zowel met hun vrienden en ouders als met de leerkrachten. Bovendien ervaren ze het als een stimulans tot grotere persoonlijke weerbaarheid. Toch wordt in veel scholen het programma alleen gebruikt bij 17-18-jarigen.

Het is ook opvallend dat blijkbaar minder ASO-scholen het programma gebruiken. Vooral het niet-gemengde ASO scoort laag: 16 % bij de meisjes en 46 % bij de jongens tegenover 60 % bij de gemengde ASO-scholen.

De leerkrachten die het programma gebruiken zeggen dat ze daardoor een beter beeld hebben gekregen van de beginsituatie van hun eigen leerlingen. Het is dan ook gebaseerd op discussie, communicatie en dialoog. Dat is de sterkte van het programma maar tegelijk ook de grote struikelsteen voor veel leerkrachten.

DR. GEERAERT: Dat is goed te begrijpen. Nochtans is er alleen communicatie mogelijk als ze in het denkpatroon van de jongeren kunnen komen. Niet beginnen met te moraliseren. Jongeren moeten zelf via praten en discussie op zoek gaan naar wat verantwoord gedrag is. Zo worden ze samen gevoelig voor het probleem en komen ze tot het besef dat om harmonieus samen te leven iedereen zijn eigen verantwoordelijkheden moet nemen.

De lieve lust

Het is toch normaal dat ouders en leerkrachten verwijzen naar «hun eigen tijd».

GEERAERT: Ja, maar ze moeten tegelijkertijd beseffen dat de zaken veranderd zijn, of ze dat nu betreuren of niet. Dat ligt ook aan grote maatschappelijke veranderingen zoals het streven naar gelijke kansen voor mannen en vrouwen op studiegebied en op de arbeidsmarkt. een verbeterd en algemeen gebruik van effectieve contraceptiva heeft dat proces bespoedigd en in de hand gewerkt.

De jaren zestig!

GEERAERT: Die zijn ondertussen ook al een generatie voorbij. Voor de jaren zestig waren voorhuwelijkse betrekkingen algemeen een teken van losbandigheid. In de jaren zeventig werd intiem seksueel gedrag blijkbaar meer aanvaard als een teken van liefde in het vooruitzicht van het huwelijk. Maar in de jaren tachtig wordt coïtaal gedrag bij veel jongeren niet meer aanzien als een symbool van duurzame liefde. Het wordt genormeerd vanuit *momentane* gevoelens van liefde en/of lustbeleving. Intiem seksueel gedrag wordt veelal niet meer vanuit één levensbeschouwing benaderd maar vanuit de persoonlijke interpretatie van een momentaan gebeuren, in het kader van de relatie zelf.

Geslachtsgemeenschap hoort er nu eenmaal bij?

GEERAERT: Voor velen wel. Coïtaal gedrag wordt gezien als een goed op zich, een teken of bewijs van het feit dat men zelfs binnen een toevallige ontmoeting elkaar graag mag. Het soms ontbreken van enig relationeel perspectief vormt een

probleem. De zogeheten normen zijn enorm verschoven.

Het individu staat centraal?

GEERAERT: Ja, meer dan bijvoorbeeld het perspectief op het stichten van een gezin. Daardoor wordt de genotsbeleving ook een geïntegreerd deel van een relatie. De steeds jongere leeftijd waarop jongeren voor het eerst geslachtsgemeenschap hebben, vergemakkelijkt de problematiek niet.

De hele school

Er zijn geen waarden meer...

GEERAERT: Toch wel maar het beslissingsknooppunt is verplaatst van één hiërarchisch geordend geheel steunend op één levensbeschouwing naar een veelheid van modellen waaruit het individu reeds op jonge leeftijd zijn keuze moet maken. De waarden en normen vanuit één levensbeschouwelijk oogpunt zijn slechts één van de vele uitgangspunten van waaruit jongeren trachten te komen tot eenheid en verantwoording van hun handelen.

Welke rol kan een opvoeder daarin spelen?

GEERAERT: Hij kan alvast leren luisteren naar de jongeren en door dialoog komen tot waarden die door iedereen geaccepteerd of aanvaard worden als een noodzaak om in respect met elkaar samen te leven. Een opvoedingsproject kan daar een diepere dimensie aan geven.

Ik kan me inbeelden dat veel ouders en leerkrachten tilt slaan als ze realistisch over het feitelijk gedrag van de jongeren moeten praten.

GEERAERT: Nochtans is dat de enige uitweg. Het gaat om relatievorming. We moeten strategieën ontwikkelen om beter met elkaar te leren omgaan. Het is ook niet voldoende om de leerlingen maar wat te laten praten. Dat is maar het begin. Aan technieken om vérdert te gaan moet in de opleiding en navorming dringend iets gebeuren. Leerkrachten hebben het soms moeilijk met een didactische aanpak die haaks staat op de informatie-overdracht die ze gewoon zijn. Met aangepaste gesprekstechnieken moet de leerkracht de leerlingen helpen op zoek te gaan naar wat liefde, trouw en tederheid betekenen. Hij moet inzicht verschaffen in de strategieën die leerlingen hantieren als ze met elkaar omgaan, in de manier waarop ze relaties opbouwen of ongewild verhinderen.

Bovendien moet de hele school eraan werken. Het heeft geen zin om alles op de rug van één leraar te laden of enkele specialisten naar school te halen die het even over seks zullen hebben. De aanpak moet ingebed zijn in de hele schoolcultuur. Een stuurgroep is het minste wat je kan verwachten.

Vanaf welke leeftijd moet er iets aan gedaan worden?

GEERAERT: Van in de basisschool uiteraard. Het ontdekken van het eigen lichaam begint heel vroeg en dan wordt de basis gelegd voor de bespreekbaarheid ervan. Wie alleen maar straft, zwijgt of verbiedt kan niet verwachten dat er ooit echte dialoog ontstaat. Leerkrachten vangen altijd signalen op. Het komt erop aan wat je daarmee doet. Wachten tot de laatste jaren secundair onderwijs om dan even een filmpje te draaien is alvast niet erg zinvol. Daar zijn de meeste ouders en leerkrachten ook wel van overtuigd en er is zeer veel goede wil. Maar iedereen voelt zich even onzeker, de leerlingen zowel als hun ouders en leerkrachten. ■

UW REACTIES

• Dit onderzoek is het sluitstuk van het sensibiliseringsproject dat het Departement Onderwijs de voorbije drie jaar heeft ontwikkeld in samenwerking met de verschillende onderwijsnetten. Auteur en projectcoördinator is Dr. A. Geeraert, vrijwillig medewerker aan de KUL. De volledige studie verschijnt in de loop van dit jaar onder de titel *Seksueel gedrag, communicatie, rolopvattingen, houdingen, kennis, informatiekanaal en informatiebehoefte van 14-21-jarige jongeren in het secundair onderwijs (1994)*

• Het programma *Later begint nu* en andere publicaties kunt u bestellen bij het Centrum voor Onderwijsmedia (Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 58). De evaluatie door leerlingen en leerkrachten van dat programma kunt u bestellen bij het Centrum voor Informatie en Documentatie (Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-21994 36)

• Literatuur over dit onderwerp kunt u als leerkracht (ook per post) gratis uitlenen bij de Centrale Onderwijsbibliotheek - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 81 89

• Een overzicht van samenvattingen van recente Vlaamse onderwijsliteratuur over dit onderwerp kunt u gratis aanvragen bij ADIOV (Automatisch Documentatie- en Informatiesysteem voor het Onderwijs in Vlaanderen) - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 82 19 of 02-219 93 83

• Uiteraard is dit VIZIER erg beperkt voor zo'n complexe problematiek. Hopelijk hebt u daar begrip voor. Reacties zijn welkom: KLASSE (VIZIER) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

• Leerkrachten secundair onderwijs (van gelijk welk vak, buiten biologie, godsdienst of zedenleer) die praktijkervaring hebben met het integreren van relationele en seksuele opvoeding worden vriendelijk verzocht contact op te nemen met de UIA (DIKRI - Linda Mentens - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 74

Op 6 mei viert het Vlaamse onderwijs V-Dag, het einde van Wereldoorlog II in een feestelijke happening met o.a. drie uren live-tv-televisie. Het Departement

Onderwijs wil van deze V-Dag opnieuw een symbool

maken voor vrede, verdraagzaamheid en vooruitgang. Meer dan 7800 leerlingen namen eind februari deel aan de succesvolle aftrap op vijf provinciale kick-off-evenementen. Ze konden er inspiratie opdoen om aan eigen projecten te werken. Tientallen scholen zijn daar nu mee bezig.

«Geen enkel kind verdient het om een oorlog mee te maken. En als de kinderen van vandaag dat niet beseffen, worden zij later misschien wel de volwassenen die naar de wapens grijpen.» Zlata is 13 jaar en komt uit Bosnië. Zij heeft haar oorlogservaringen neergepend in een dagboek. Net als Anne Frank. Herhaalt de geschiedenis zich dan echt?

V-Dag in Vlaanderen

Een feest

Op 8 mei 1945 was het feest. Na zes jaar oorlog was er eindelijk vrede. Op 6 mei 1994 (8 mei is immers een zondag) viert het Vlaamse onderwijs opnieuw feest om deze vrede te herdenken. 8 mei moet een jaarlijkse feestdag worden ter ere van vrede, verdraagzaamheid en vooruitgang. Deze feestdag is een initiatief van het *Departement Onderwijs* en het *Kabinet van de Gemeenschapsminister van Onderwijs*.

Tot einde maart konden de scholen hun eigen projecten aankondigen. Een selectie hieruit is op 6 mei te zien tijdens drie grote spektakels. Die vinden plaats in Brussel (derde graad lager onderwijs), Gent (eerste en tweede graad secundair onderwijs) en Antwerpen (derde graad secundair onderwijs). Jongeren uit heel Vlaanderen zullen daar demonstreren dat vrede, verdraagzaamheid en vooruitgang nog altijd de moeite waard zijn om voor op te komen. Tal van artiesten brengen die dag een speciaal programma. BRTN wijdt die dag een drie uur durende live-uitzending aan dit gebeuren. Zo kunnen de leerlingen ook in hun eigen school en op hun manier meefeesten.

Rappen

De projecten voor 6 mei zijn niet willekeurig ontstaan. De leerlingen konden hiervoor eind februari inspiratie opdoen tijdens provinciale kick-off-evenementen. Met meer dan 7800 waren ze bij de aftrap aanwezig. Tientallen scholen zijn op dit moment bezig met de uitwerking van eigen projecten. Een selectie hieruit zal op 6 mei te zien en te horen zijn.

De leerlingen derde graad lager onderwijs zorgen voor projecten die op een vrij podium kunnen worden opge-

voerd: een kort toneelstukje, een musical, een performance enz. Op de kick-off-dagen werd dit geïllustreerd met enkele sketches uit de serie *Achterwerk in de kast* (van het BRTN-programma *Couleur Locale*), met een clown en met *De Tuin* van Eva Bals *Speeltheater*. Reactie van een 10-jarig meisje uit Gent: «Wij gaan met de hele klas iets doen met de *101 Dalmatiërs*, want die lijken ook allemaal op mekaar.» Het resultaat zien we misschien op 6 mei in Brussel.

Leerlingen uit de eerste en tweede graad secundair onderwijs gaan aan de slag met het geschreven woord. Dat kan gaan van een speciale V-krant tot een heus literair programma dat de

leerlingen zelf samenstellen. Zij konden inspiratie putten uit brieven van Artsen zonder Grenzen, het dagboek van Anne Frank, brieven van Zlata (een Bosnisch meisje) en rap-teksten van LTP. Een klas vond deze Engelse teksten véél te moeilijk. Zij gaan dan ook Nederlandse rap-teksten maken en LTP zal ze «rappen» op 6 mei in Gent.

De derde graad van het secundair onderwijs werkt met film en video. Zij maken zelf een clip, spot of heus tv-programma. Tijdens de kick-off-dagen maakten ze kennis met het videowerk van Paul Garrin, met de *Laatste Getuigen* van Lucas Vander Taelen en met enkele Belgische kortfilms. Een klas van de Joodse school *Yeshiva Tichonit* heeft al laten weten dat ze een video-reportage zullen maken van hun geplande studiereis naar Auschwitz en Israël. Op 6 mei zien we in Antwerpen de resultaten.

Sporen en sporten

Een project zoals deze V-Dag begint op den duur een eigen leven te leiden. Ondertussen hebben immers een aantal andere organisaties al hun medewerking aangeboden. Zo zal er op 6 mei een *Vredestrein* sporen tussen de stations van Antwerpen, Brussel en Gent.

BLOSO en de *Stichting Schoolsportfederatie* lanceerden op hun beurt de actie *Jongeren sporten voor de vrede en voor de slachtoffers van oorlogsgeweld*. Alle basis- en secundaire scholen zijn aangeschreven met de vraag om van de jaarlijkse schoolsportdag of een andere schoolsportactiviteit een *fundraising-sportfeest* te maken. Die dag zou natuurlijk best op 6 mei plaatsvinden, maar dat hoeft niet. Het geld dat de leerlingen via hun sponsors inzamelen wordt overhandigd aan het *Rode Kruis* (voedsel en medische pakketten voor Joegoslavië) en de *Balkanactie* vzw (hulp aan jongeren in vluchtelingenkampen).

Het *Animatiecentrum voor Talen* houdt zijn jaarlijkse *Talenfeest* op 5, 6 en 7 mei op de Heizel. Het 17de *Talenfeest* zal op 6 mei gastheer zijn voor het V-Dag-gebeuren. De aanwezige leerlingen zullen er o.a. kunnen kijken naar *Spielbergs* veelbesproken nieuwe film, *Schindler's list* (keuze uit zeven verschillende talen). ■

Meer informatie over het V-Dag-gebeuren: Departement Onderwijs - Centrum voor Informatie en Documentatie - Veronique Adriaens - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 95 27

Het zal je maar overkomen. Enkele zieke leerkrachten kregen een nepcontrole-arts aan de deur. Daar kan de nieuwe controle-dienst niets aan doen. Maar u mag wel de legitimatiekaart van de controle-

De firma PLUS MC stelde voor januari een eerste rapport op. Tussen 10 en 31 januari werden 7059 personen geregistreerd met een ziekteattest. Hiervan waren 6857 attesten correct ingevuld. Deze ziektemeldingen totaliseren 186.810 dagen. Ze zijn als volgt onderverdeeld: 150.047 wegens ziekte, 27.962 wegens zwangerschap en 8.801 wegens ongeval. Wat dit laatste cijfer betreft, blijken veel leerkrachten uit het oog verloren te hebben dat ze voor ongevallen een formulier AGD 1 B moeten opsturen naar de Administratieve Gezondheidsdienst en NIET naar PLUS MC.

Controle voor zieke leraars

GEZONDHEID

dokter vragen. Tijdens de eerste weken moest ongeveer één op de zeven gecontroleerde leerkrachten vervroegd opnieuw aan het werk. Een overzicht van de eerste ziektecijfers én van de kinderziektes van het nieuwe systeem.

Het hoogste aantal afwezigheden zit in de leeftijdscategorie van 50 tot 54 jaar. De leeftijdscategorie van 60 tot 64 jaar bevat het laagste aantal afwezigheden.

Uit de statistiek van de ziektecijfers blijkt een zeer hoog gemiddelde van 26,7 ziekte-dagen per attest. Het relatief aandeel van de attesten van minder dan 14 dagen ziekteverlof bedraagt 55,5 %.

IN WELK BEDJE IS DE LERAAR ZIEK OF WERKONBEKWAAM?

(De meest voorkomende ziektes in procenten.)

depressief syndroom	11,5 %
griepsyndroom	10 %
zwangerschap	5,5 %
verkoudheden en dergelijke	5 %
maag- en darmklachten	4,5 %
bronchitis	4 %
hernia en ruggegraat	4 %
overige aandoeningen van het bewegingsstelsel	3 %

Van de leerkrachten die via de directie een controle-arts kregen werden tijdens de laatste drie weken van januari 11 % vervroegd tewerk gesteld. Bij de leerkrachten die langdurig afwezig zijn en dus op vraag van het werkstation controle krijgen moesten 18 % vervroegd aan de slag.

Misverstanden

Er is al een nieuwe omzendbrief over de controle op afwezigheid wegens ziekte. Enkele afspraken.

• De directies kunnen een controle aanvragen. Na een eerste verslag van de firma PLUS MC, bleek dat veel directies niet begrepen dat het insturen van een formulier PERS 16bis een controle impliceert. De formulering van vak III geeft aanleiding tot misverstanden. Daarom zal het formulier worden gewijzigd. Enkele honderden di-

recties vroegen intussen wegens een verkeerde interpretatie automatisch een controle aan, zonder dit eigenlijk te willen. Dat gaf aanleiding tot rare toestanden. Zo kreeg een dame die net bevalen was een controle-arts aan het kraambed. Of het ziekteverlof gerechtvaardigd was? Daar bij de jaarwende nog veel medische dossiers in het bezit waren van de AGD moest de nieuwe firma een tijdje zonder diagnose op controle. Dit gat in de informatie had vervelende toestanden en wreveld van zieke personeelsleden tot gevolg.

Een andere groep directies wil er niet van verdacht worden een bepaald personeelslid te viseren en vraagt systematisch controle aan voor elke zieke leerkracht. Andere directies zeggen uitdrukkelijk daar niet aan mee te doen.

De firma zelf neemt nooit het initiatief tot controle. Die gebeurt alleen op aanvraag van de directie. Elke telefonische aanvraag moet wel schriftelijk bevestigd worden. Vroeger stuurde de AGD zelf controle-artsen op pad.

• De werkstations controleren personeelsleden die tijdens het lopende schooljaar meer dan 60 kalenderdagen afwezig zijn wegens ziekte.

• Ook een zieke leerkracht kan een controlebezoek aanvragen. Wie in het buitenland wenst te herstellen moet daarvoor de toestemming krijgen van de controle-arts.

• In principe moet een zieke zich nooit verplaatsen. De controle-arts meldt zich eerst thuis bij de zieke aan. Bij afwezigheid (als de zieke het huis mag verlaten) stopt de arts een uitnodiging in de bus. De zieke zal zich altijd binnen een straal van tien kilometer rond zijn woonplaats moeten melden op het kabinet van de controle-arts. Maar hij zal nooit naar het centraal kantoor in Antwerpen worden geroepen.

• Bij besmettelijke ziekten onder hetzelfde dak staat de controlerende firma het profylactisch of voorbehoedend verlof op basis van het attest van de huisarts automatisch toe, dit zonder bijkomende controle.

• Wie zich onttrekt aan de controle krijgt daadwerkelijk een sanctie. Wie meer dan tien kalenderdagen onwettig afwezig is wordt ambtshalve en zonder opzegging ontslagen.

• Geen medische inquisitie. Tal van gecontroleerde zieke personeelsleden zouden ontevreden zijn maar de klachten blijven vaag of blijken achteraf verdraaid weergegeven. Iemand die wegens een arbeidsongeval werkonbekwaam was bekleedde zich erover tweemaal op een dag een controle-arts aan de deur te hebben gekregen. Voor arbeidsongevallen blijft echter nog altijd de AGD bevoegd, zoals trouwens ook voor aanwervingsonderzoeken. En tweemaal per dag een arts op bezoek krijgen kan niet, daar alle aanvragen voor controle in het centraal kantoor van PLUS MC verzameld en geleid worden.

• De langdurig zieke leerkrachten die in 1993 een AGD 1 hebben ingestuurd dat ook een deel van 1994 dekt, moeten alleen een nieuw attest laten invullen als hun ziekteverlof wordt verlengd. ■

• De nieuwe controledienst heet PLUS MC - Lamoriniestraat 83 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-230 62 55.

• De achtergronden van het nieuwe controle-systeem staan in KLASSE 38. Voor 50 fr. krijgt u een kopie van dat dossier: KLASSE (DOSSIER) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 46 62.

Derde betaler. Het Departement Onderwijs betaalde in het schooljaar 1992-1993 **109,5 leraars** voor elke 100 die werkelijk voor de klas stonden. Dit blijkt uit een nieuw onderzoek van de Cel Begroting. Dat verschil is een gevolg van de *afwijking tussen de organieke en budgettaire voltijdse equivalenten*. Het organieke personeelsbestand van een school wordt bepaald op basis van het aantal leerlingen en een toepassingscoëfficiënt. De budgettaire ambten zijn de personeelsleden die effectief op de betaalrol staan van het Departement Onderwijs. De kloof tussen organieke en budgettaire ambten blijft groeien. Dit is het gevolg van het systeem van de derde betaler. De uitgaven in onderwijs zijn afhankelijk van meer dan 4000 autonome beslissingen van scholen, beslissingen met financiële gevolgen waarvoor ze de rekening doorsturen aan een derde betaler, het Departement. Er is voor de verantwoordelijken van de scholen geen enkele stimulans om de rekening zo klein mogelijk te houden. Meer nog, in een aantal gevallen ontstaat een plaatselijke coalitie waarbij de belangen van de afwezige personeelsleden, hun vervangers en de schoolleiding gelijk lopen met als enige verliezer: de overheid.

JOURNAAL De invoering van het verplicht gemengd onderwijs in de secundaire scholen gaat pas in vanaf **1 september 1995** en niet 1994 zoals de onderwijsminister eerder aankondigde.

Gemengd. De invoering van het verplicht gemengd onderwijs in de secundaire scholen gaat pas in vanaf **1 september 1995** en niet 1994 zoals de onderwijsminister eerder aankondigde.

Ingewikkeld. Het is algemeen bekend dat de **onderwijswetgeving** voornamelijk uitmunt door haar uitgebreidheid, complexiteit, ondoorzichtigheid en onduidelijkheid. Ze is daarbij op heel wat punten ook nog gedemodeerd en achterhaald. De onderwijsminister heeft zich voorgenomen daar wat aan te doen. Hij wil de hele onderwijswetgeving grondig laten herschrijven in een logische opbouw, in een duidelijke en verstaanbare taal, in een eenvormige terminologie.

Beurzen drooggelegd. Steeds minder studenten van het hoger onderwijs ontvangen een studietoelage. In het academiejaar 1987-88 werden nog 41.351 studiebeurzen toegekend. In 1992-93 waren er dat nog 33.335. Dat zijn er **6663 minder**. De gemiddelde uitkering bleef vrijwel constant. Universiteitsstudenten

kregen 47.964 frank. De belangrijkste verklaring voor de daling is de nieuwe berekeningswijze bij de toekenning. Vanaf 1991 houdt men niet alleen meer rekening met het netto-belastbaar gezinsinkomen en het aantal personen ten laste maar ook met het kadastraal inkomen waardoor *rijke zelfstandigen* geen aanspraak meer kunnen maken op een beurs. Maar ook de slechte economische toestand zou een deel van de daling verklaren. Jongeren uit financieel zwakke gezinnen doen minder snel de stap naar het dure hoger onderwijs.

Bi-flash. Om de oversteekplaatsen aan de scholen beter te beveiligen krijgen ze *Bi-flashes*. Die bestaan uit twee heldere en opvallende **knipperlichten**. Ze flikkeren een half uur voor en na de lessen. De Vlaamse minister van Openbare Werken *Theo Kelchtermans* nam dit initiatief dat enkel geldt voor de scholen die langs gewestwegen liggen en nog niet beveiligd zijn door driekleurige lichten. De gemeente moet, in overleg met de schoolgemeenschap, om een plaatsing verzoeken. De leverings- en plaatsingskosten worden geraamd op ongeveer 150.000 frank per dossier. Ze zijn ten laste van het Vlaamse Gewest. De betrokken gemeente moet voor de exploitatie- en onderhoudskosten zorgen. Bi-Flashes zouden operationeel zijn voor 1 september 1994.

Spijbelen. Sommige artsen geven té gemakkelijk een doktersbriefje mee aan een leerling om zijn afwezigheid op school te wettigen. Dat signaleren althans veel scholen aan de onderwijsminister. *Luc Van den Bossche* vraagt daarom de Vlaamse huisartsen alleen bij **ziekte** een medisch attest uit te schrijven. Ook de scholen moeten bij de aanpak van het spijbelprobleem hun verantwoordelijkheid opnemen. Ze moeten de afwezigheden niet alleen nauwgezet registreren maar tegelijk ook de oorzaak ervan nagaan. In samenwerking met o.a. het PMS-centrum kunnen ze een preventiebeleid uitwerken. Belangrijk is een aangenaam schoolklimaat en een goede leerlingenbegeleiding. In het secundair onderwijs spijbelt 1 leerling op de 6 regelmatig. Dat zijn er in het totaal 70.000. Meer dan 70 % van hen zeggen dat de school het geen enkele keer heeft ontdekt. Gebeurt dat wel dan volgt er meestal straf, zelden een gesprek. Nochtans is spijbelen voor drie kwart een uiting van problemen op school.

Vrij kiezen. In Mechelen, Genk, Sint-Niklaas, Houthalen en Willebroek werden modelprojecten opgestart rond het **non-discriminatiepact** in het basisonderwijs. Dat pact wil het recht op een vrije schoolkeuze ook waarborgen voor kinderen van migranten. In de vijf gemeenten overleggen de inrichtende machten van de verschillende scholennetten gezamenlijk over de spreiding van de migrantenjongeren. Volgend schooljaar wordt dat overleg veralgemeend in het basisonderwijs en gaan in het secundair onderwijs modelprojecten van start.

Extra-lestijden. De kleuterscholen maken voor het komende schooljaar kans op extra-personeel. Een recent afgesloten onderwijs-CAO voorziet in een toekomstige omkadering voor het **kleuteronderwijs**. De toekenning van extra-lestijden wordt gekoppeld aan het indienen van een actieplan. De Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) adviseert de minister zo snel mogelijk een omzendbrief naar de scholen te sturen zodat ze in mei hun actieplan kunnen voorleggen aan de beoordelingscommissie. In september was het al mogelijk een aanvullende omkadering voor het eerste leerjaar van het gewoon lager onderwijs in te voeren. Er dienden 1623 scholen een aanvraag in. Aan 1356 scholen werden er in het totaal 12.744 extra-lestijden toegekend. De uitbreiding van het project beoogt nu de preventie en het hulp bieden aan 3-4-jarigen met ontwikkelings- en opvoedingsproblemen. Hierin ligt een kans om in te grijpen als de problemen nog niet zijn verankerd. In de aanpak van het schoolfalen wordt de aandacht te vaak uitsluitend gelegd op het scharnierpunt kleuteronderwijs-lager onderwijs.

Senioren. De prijs voor minder werken is te hoog, constateert de *Algemene Bond van Onderwijzend Personeel in Nederland*. Daar heeft men voor het onderwijzend personeel een regeling uitgedacht voor 52-plussers. Die houdt in dat senioren tot maximaal acht uur per week **minder kunnen werken** en daarbij de helft van hun inkomsten over die uren moeten derven. Deze regeling kost ze echter meer dan de bestaande regeling voor taakverlichting. Vandaar dat er minder belangstelling voor is dan verwacht. Hierdoor kunnen er minder jonge leraars worden aangeworven.

Klasse

IDEE

KLASSE-VAKANTIE IN VLAANDEREN **a**

Arrangement 28 (Brugge): een boottocht naar Damme, vluchten per sportvliegtuig, heli-copter of luchtballon. **Arrangement 132** (Heers): een midweek rond brood, taart (zelf bakken!) en wijn in een traditionele vakantiehoeve. **Arrangement 142** (Maaseik): leven als God in Frankrijk met wijndegustaties, een culinaire slalom langs Maaseikse restaurants enz. **Arrangement 226** (Diksmuide): klimmuur, boog en pijl, fiets, vlot, kayak en mountainbike, mét een gastronomisch avondmaal. **Arrangement 227** (Brugge): een heus bierseminarie met deskundige uitleg, degustaties en kroegentocht. U hebt het al lang geraden: de nieuwe brochure van *Vlaanderen Vakantieland* is verschenen. De brochure bevat **263 voordeelarrangementen** voor een korte vakantie in Vlaanderen

(weekend of midweekverblijf in hotels, chalets of boerderijen). *Kunststeden, Groen Vlaanderen, De Vlaamse Kust, Oude stadjes en stille dorpen* zijn de vier hoofdstukken. De voordeelprijs is enkel geldig als u *Vlaanderen Vakantieland* vermeldt bij uw reservatie. U kunt ook iemand anders zo'n arrangement cadeau doen: er zijn *Vlaanderen Geschenkbonnen* ter waarde van 5000 en 7500 fr. De **brochure is gratis** verkrijgbaar in alle postkantoren, VVV's, diensten voor toerisme, ASLK-kantoren enz. *Vlaanderen Vakantieland* is een uitgave van het *Vlaams Commissariaat-Generaal voor Toerisme - Grasmarkt 61 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 90 90*

Wie de moeite doet om de brochure in huis te halen wordt daar meteen voor beloond. Als u het antwoord weet op de volgende **prijsvraag** kunt u één geschenkbond van 7500 fr. winnen voor een vakantie-arrangement naar uw keuze. We verwachten uw antwoord ten laatste op 29 april. Hoeveel keer staat het woord «klasse» op p. 40 van de brochure *Vlaanderen Vakantieland 94-95*?

Schrijf op de bon, kaart of brief meteen ook even over welk onderwerp u graag een artikel in *KLASSE* zou lezen. Alle antwoorden naar *KLASSE* sturen: Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

ZINNIG OP TV **a**

De Instructieve Omroep van de BRTN is nog niet aan vakantie toe. In het derde trimester staan nog heel wat leuke dingen geprogrammeerd. Elk programma gaat drie keer de ether in: eerst in preview op TVTWEE om 19u. en een week later twee keer op TV1 in de namiddag. De volledige programmagids ligt in uw school ter inzage. Even zappen.

• BASISONDERWIJS

• *Levensgemeenschap strand en duinen* (derde graad) kijkt in drie uitzendingen naar de **dieren- en plantenwereld van onze kust**. Bij de programma's horen een diareeks over het Zwin (20 dia's met tekstbrochure; 300 fr.) en een werkboekje (16 blz., 70 fr.). Aflevering 1 (preview op 31/3) loopt op 19 en 22/4 op TV1. Van aflevering 2 en 3 kunt u de preview zien op 21 en 28/4.

• *Kampioenen van het veilig verkeer* is een **multi-mediaal verkeersproject** voor alle kinderen van de lagere school. Bij de programma's is er een verkeersmap: een handleiding voor de leerkracht plus kopieer-werkbladen voor de leerlingen. De map bevat een afzonderlijk deel per graad. Hij kost 1475 fr. Van deze programma's zijn er previews op 2/5 (eerste graad), 5 en 9/5 (tweede graad) en 12 en 19/5 (derde graad).
• Speciaal voor **leerkrachten** lager onderwijs is er enkel op TVTWEE een reeks uitzendingen over **muziek**. De reeks begint met een *instap-programma* (23/5) over het gebruik van deze uitzendingen voor een muziekproject in de klas. *Het circus* (24/5), *De ballade van Koning Arthur* (26/5) en *De beiaard* (27/5) geven hier voor concrete voorbeelden.

• SECUNDAIR ONDERWIJS

• *De knikers en het spel* is een nieuwe reeks van zes uitzendingen over de **politieke werking en politieke instellingen** in België, Europa en op wereldvlak. Aflevering 1 (preview op 29/3) loopt op 19 en 22/4 op TV1. Van de vijf volgende afleveringen zijn er previews op 19 en 26/4, 3, 10 en 17/5.

• Vier uitzendingen handelen over de **Romeinen** in de Klassieke Oudheid: *De Romeinen in Numidia* (preview op 29/4), *De Romeinen in Marokko* (6/5) en *De Romeinse Limes tussen Rijn en Donau* (13 en 20/5).

Kopies van programma's kunt u steeds aanvragen bij het Departement Onderwijs - Centrum voor Onderwijsmedia - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel) ☎ 02-211 45 58. Als u zelf een lege cassette stuurt krijgt u de kopies gratis. *BRTN-Schooluitzendingen - A. Reyerslaan 52 - 1043 Brussel - ☎ 02-741 32 03 of 02-741 53 02 (voor didactisch materiaal)*

KLASSE-SERVICE

• DOELBEWUST **a**

Luc Vander Elst ontwierp op zijn computer *Doelpunt*, een rapport dat het klassieke puntenboekje van de leerlingen kan vervangen. Nu is er ook *Doelbewust*, een **agenda-programma** voor de administratieve ondersteuning. Het is bruikbaar voor leerkrachten basis- en secundair onderwijs en taakleerkrachten.

vzw Omdat ik sta op kwaliteit in het onderwijs - Luc Vander Elst - Pootstraat 8 - 1930 Nossegem - ☎ 02-759 94 64

• GEDETACHEERDE GEZOCHT **a**

Artforum zoekt een vastbenoemd leerkracht (niet ouder dan 36 jaar) met interesse voor het **artistieke** en kennis van software. *Artforum* is een landelijke, erkende jeugdendienst die jonge kunstenaars een forum biedt en de jeugd meer bij de kunst wil betrekken.

Artforum - De Becker Remyplein 7/1 - 3010 Kessel-Lo - ☎ 016-25 05 78

• GEDETACHEERDE GEZOCHT **a**

Natuur 2000 zoekt een vastbenoemd leerkracht **biologie** (niet ouder dan 40 jaar) met een ruime interesse voor veldbiologie. Deze leerkracht zal gedurende 2, 4 of 6 jaar de pedagogische organisatie en leiding van de activiteiten mee waarnemen.

Vlaamse Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubehoud Natuur 2000 vzw - Bervoetstraat 33 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 26 04

GRATIS MET VAKANTIE

Ja, ik wil de geschenkbond winnen voor een bijzondere vakantie in Vlaanderen. Het antwoord op de prijsvraag is

Naam:

Adres:

P.S. Over welk onderwerp zou u graag een artikel in *KLASSE* lezen?

abs-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: a, b of s. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. a staat voor algemeen, b voor basis-onderwijs en s voor secundair en hoger onderwijs. Waar een wil is, is een weg.

• DE JAREN '30 IN BELGIË: TOT 5/6

Foto's, karikaturen, affiches, de eerste geluidsfilms, radiofragmenten enz. evoceren de even oubollige als magische wijze waarop de mensen in de jaren '30 werden bespeeld. De ondertitel van deze tentoonstelling is dan ook *De massa in verleiding*: het Belgisch vorstenhuis, de aantrekkingskracht van Mariaverschijningen, de tot volksheld verheven sportman, Léon Degrelle in het Antwerpse Sportpaleis enz. De jaren

ZEKER ZIEN.

'30 houden ons trouwens een spiegel voor: tal van aspecten reflecteren onze tijd. Het is aan de bezoeker om vergelijkingen te maken en conclusies te trekken.

De toegang tot de tentoonstelling is gratis. Geleide bezoeken kosten 1000 fr. per groep van maximum 20 leerlingen. Zo'n rondleiding duurt één uur. Het boek bij de tentoonstelling, met wetenschappelijke informatie en een chronologie van de jaren '30 kost 950 fr. ASLK-Galerij - Kreupelenstraat 12 - 1000 Brussel - ☎ 02-213 71 68

• GLASHELDER: TOT 15/5

Oud Europees glas kunt u bewonderen in een originele tentoonstelling in Brussel. U vindt er meer dan honderdvijftig unieke sierobjecten en glazen uit de 16de, 17de en 18de eeuw: het Venetiaanse *cristallo*, het Antwerpse en Spaanse *façon de Venise*, het waldglas, het Boheems krijt- of kalkglas (Boheems kristal), Engels loodglas en loodkristal enz. De toegang is gratis. Een begeleid bezoek kost 1000 fr. per groep van 15 leerlingen.

Galerij van de Kredietbank - Grote Markt 19 - 1000 Brussel - ☎ 02-517 56 71

• OCTAVE LANDUYT: TOT 15/5

Landuyt (71 jaar) is één van de bekendste na-oorlogse Belgische kunstenaars. Hij heeft nooit enige mode willen volgen en is daardoor steeds in de belangstelling gebleven en buiten de discussie. De tentoonstelling in Antwerpen toont schilderijen, keramiekwerk, kleinsculpturen en grotere beelden. Leerlingen tot 12 jaar hebben gratis toegang. Andere leerlingen

WEDSTRIJDEN

• INTERNATIONALE JEUGDPOËZIEWEDSTRIJD

De veertiende poëziewedstrijd *Soetendaelle* is bedoeld voor jongeren van 7 tot 30 jaar, in veertien leeftijdscategorieën: één per leerjaar vanaf het tweede jaar lager onderwijs tot het zesde jaar secundair onderwijs, een groep 18-21-jarigen, een groep 21-25-jarigen en een groep 26-30-jarigen. Het onderwerp is vrij, het aantal gedichten eveneens. De verschillende gedichten moeten in zes exemplaren onder schuilnaam worden ingezonden met een omslag die de identiteit verduidelijkt. Inzenden is mogelijk tot 8 juni.

Reglement: *Jeugd en Poëzie* - Ben Reynders - Sint-Huybrechtstraat 66 - 1785 Merchtem - ☎ 052-37 05 48

• STRIPWEDSTRIJD 94

«Tot zijn verbazing en ongerustheid zag hij toen hij de trap afkwam een hand naar hem gericht. Achter die hand een silhouet, dat...»: zo begint een verhaal. De rest moeten de deelnemers aan de stripwedstrijd van Fnac en uitgeverij *Le Lombard* zelf aanvullen. Het staat hen vrij een volledig verhaal te tekenen of slechts een gedeelte

betalen 50 fr. Een rondleiding kost 2500 fr. voor maximum 20 leerlingen.

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten - L. de Waelplein - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 78 09

• LICHTEN EN VERLICHTEN: TOT 9/9

De technologie van lampen, met lampen en voor lampen wordt op een didactische én aantrekkelijke wijze getoond. Het gebruik van lampen, nu en in het verleden wordt geïllustreerd. Zowel het verlichten, de beleving en sfeerschepping met licht enz. komen aan bod. Met de nieuwe technologie van de fotonica wordt zelfs een stukje toekomst onthuld.

De toegang tot deze tentoonstelling is gratis. Na afspraak is zelfs het geleid bezoek gratis.

KB-Technocentrum - Eiermarkt 20 - 2000 Antwerpen - 03-202 96 30

• DE TIJD VAN DE SHOGUNS:

TOT 12/5

Meer dan honderd stukken uit het Nationaal Museum van Tokio geven een overzicht van de Japanse toegepaste kunsten uit de 16de tot 19de eeuw.

De toegangsprijs bedraagt 80 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 700 fr. per groep van 15 leerlingen en duurt ongeveer één uur.

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Japanse Torens - Van Praetlaan 44 - 1020 Brussel - ☎ 02-268 16 08 - voor rondleidingen: Educatieve Dienst - ☎ 02-741 72 14

• DE WIJZE EN DE GODEN:

TOT 23/5

Boeddhisme en hindoeïsme hebben duidelijk hun stempel gedrukt op leven en cultuur van het eiland Sri Lanka (vroeger Ceylon). Deze tentoonstelling brengt vooral bronzen die deze invloed illustreren. De werken zijn bijna allemaal afkomstig van recente opgravingen (gefinancierd door de Unesco).

Schoolgroepen betalen 60 fr. per leerling. Een geleid bezoek duurt 75 min. en kost 1000 fr. per groep.

Bank Brussel Lambert - Koningsplein 6 - 1000 Brussel - ☎ 02-547 22 92

ervan. Eén bladzijde, 29,7 x 42 cm, volstaat trouwens. Er zijn twee leeftijdscategorieën (jonger dan 15 jaar en 15 jaar en ouder) met telkens tien winnaars. De werkstukken (slechts één per deelnemer) moeten vóór 7 mei naar één van de Fnac-winkels gestuurd worden of ter plaatse afgegeven worden: *Fnac City 2* (Nieuwstraat - 1000 Brussel), *Fnac Antwerpen* (Groenplaats - 2000 Antwerpen) of *Fnac Gent* (Veldstraat 88 - 9000 Gent). *Fnac - Assestraat 16 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 47 20*

• ONTWERP EEN KAFT

De klokken luiden witte vlokken wordt een winterboek met verhalen van Vlaamse en Waalse jeugdautoren. Het boek zal in het najaar verschijnen in het Nederlands en het Frans bij Uitgeverij *Bakermat*. Aan de **kaft voor dit boek** verbindt de uitgeverij een wedstrijd en een prijs, de *Gouden Ezel*. Uw origineel kaftontwerp (kleuren, formaat minimaal 135 x 210 mm) moet vóór 20 mei toekomen. De winnaar mag vier dagen naar de Internationale Kinderboekbeurs van Bologna (1995) en krijgt de opdracht om de binnenillustraties van het boek te verzorgen (met de gewone honorering).

Uitgeverij Bakermat - De Gouden Ezel - K. Astridlaan 160 - 2800 Mechelen - ☎ 015-42 05 08

SEKSUELE OPVOEDING

• VIDEO

b *Seksuele voorlichting* (30 min.) is een video speciaal voor leerlingen uit de zesde klas van de lagere school. Voor de leerkracht is er een handleiding met kopieerbare werkbladen. Speciaal voor meisjes uit de zesde klas is er een extra video over *De menstruatie* (10 min.). Het volledige pakket kost 3495 fr., alles inbegrepen.

Studio Landstar Films - Kapellestraat 97 - 3080 Tervuren - ☎ 02-767 45 57

• REP EN ROER

S *Rep en Roer* is een reeks cahiers over seksuele opvoeding. Het vierde deel is pas verschenen. Het handelt over relatievorming en seksualiteit bij jongeren: adolescentie, sekserollen enz. U vindt er ook concrete tips om soapseries te gebruiken als aanzet tot een gesprek met uw leerlingen. Dit cahier kost 150 fr., verzendingskosten niet inbegrepen.

Jeugd en Seksualiteit - F. Van Cauwenberghstraat 13 - 2500 Lier - ☎ 03-489 20 99

• SEXOFOON

S Er is een nieuw actief jongerenspel over relaties en seksualiteit. Het spel bestaat uit twee pakjes kaarten, bellerskaarten en antwoordkaarten. De vragen raken thema's zoals verliefd zijn, onzekerheid, voorbehoedsmiddelen, vertrouwen, aids, vriendschap, homoseksualiteit enz. Op elke antwoordkaart staat een activiteit: «hevige spelen», gesprekken, kwis, durf- en vertrouwensspelen, boetsers, interviews, massages enz. Als ten minste drie spelers die activiteit uitvoeren komen ze tot het antwoord op de vraag. Het spel is geschikt voor leerlingen vanaf 15 jaar en kost 450 fr. + verzendingskosten.

Jeugd en Seksualiteit - F. Van Cauwenberghstraat 13 - 2500 Lier - ☎ 03-489 20 99 of Katholieke Jeugdraad vzw - Paleizenstraat 90 - 1210 Brussel - ☎ 02-216 64 80

WETENSCHAP IN DE KIJKER

a De eerste Vlaamse Wetenschapsweek vindt plaats van 24 tot 29 oktober. Ze zal voortaan om de twee jaar worden georganiseerd. Ze wil alle Vlaamse jongeren informeren over en sensibiliseren voor wetenschap en technologie én hen op een actieve wijze met wetenschappelijk onderzoek laten kennis maken.

• De universiteiten, wetenschappelijke instellingen en onderzoeksinstituten zullen de leerlingen van de drie laatste jaren van het secundair onderwijs ontvangen. Onder het motto *Wetenschap in de kijker* kunnen ze één dag lang zelf onderzoek doen.

• U kunt daarnaast in uw school een projectweek organiseren met als thema *Zorgen voor morgen*, over de bijdrage van wetenschap en technologie voor een betere wereld en samenleving. *Jeugd en Wetenschap, Jongerenvereniging voor Sterrenkunde, Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming en Jeugd en Cultureel Erfgoed* tekenen voor deze projectweek. Er zijn vijf provinciale informatie-avonden voor leerkrachten gepland: Brugge (3/5), Antwerpen (4/5, namiddag), Zonhoven (5/5), Brussel (9/5) en Gent (10/5). Voor alle inlichtingen: *Zorgen voor morgen - Postbus 87 - 9230 Wetteren - ☎ 09-369 40 94*.

• Van juli '94 tot juni '95 trekt de **tentoonstelling Van Mercator tot Frimout** Vlaanderen rond. Hij belicht leven en werk van een vijftiental Vlaamse wetenschappers. Een interactief ge-

deelte illustreert wetenschappelijke principes in opstellingen die de leerlingen zelf kunnen uitstellen. Voor alle inlichtingen: *Focus Research - Triomflaan 63 - 1160 Brussel - ☎ 02-647 77 13*.

• Er zijn ook wedstrijden. Voor het lager onderwijs is er een **verzamelingswedstrijd**: belangrijk is daarbij niet wat de leerling verzamelt, maar hoe de verzameling wordt georganiseerd en voorgesteld. Voor het secundair onderwijs is er een **uitvindingswedstrijd**. De leerling presenteert iets dat kan zorgen voor een betere toekomst (ongeacht de uitvoerbaarheid, dus fantasie is troef). Inschrijven kan tot 30/9. Verzamelings- en uitvindings- worden tentoongesteld op de slotmanifestatie van 29 oktober. Voor alle inlichtingen over de wedstrijden: *Postbus 87 - 9230 Wetteren - ☎ 09-369 40 94*.

• Tal van verenigingen zullen manifestaties en evenementen inrichten in het kader van deze week. U vindt alle informatie hierover in de **gratis wetenschapskrant**.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Administratie voor de Programmatie van het Wetenschapsbeleid - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel - ☎ 02-507 59 91

TALENFEEST

S Op 5, 6 en 7 mei vindt in Kinopolis het 17de Talenfeest plaats. **Drie dagen taalpraktijk**, met filmvoorstellingen in originele versie (met animatie en debatten), educatieve films met taalanimatie, karaoke, toneel, talenclubs, kansen tot individuele uitwisselingen voor leerkrachten en leerlingen, een talen-inforuimte, taleninterviews enz. En de toegang is helemaal gratis.

Het *Animatiecentrum voor Talen* organiseert dit gebeuren. Dit centrum is al bijna twintig jaar actief om jongeren (en ouderen) te stimuleren tot een **praktische toepassing** van de op school geleerde vreemde talen. Meest bekende voorbeelden van de werking van het centrum zijn wel de taleninterviewwedstrijd, de talenboten, talentreinen, talenclubs en *Actuapress*, een veertiendaags didactisch magazine in het Engels, Frans en Nederlands voor anderstaligen. Sinds vorig jaar worden enkele nieuwe domeinen verkend: taal en karaoke, taal en film.

Op vrijdag 6 mei wordt het Talenfeest gekoppeld aan het Brusselse luik van de *V-Dag-viering* (zie hiervoor het artikel over V-Dag elders in dit nummer).

Animatiecentrum voor Talen - WTC-center - Bogota Gallery 242 - E. Jacquainlaan 162, 2de verdieping - 1210 Brussel - ☎ 02-218 12 05

PROJECTENBEURS

a Op 29 april organiseert de ARGO een beurs om het **projectonderwijs** aan te moedigen. U vindt er informatie over talrijke initiatieven waarop u een beroep kunt doen bij het organiseren van geïntegreerde werkperiodes en bijschoolse activiteiten. Ook de Europese programma's voor onderwijs en beroepsopleiding stellen zich voor. U hoort er alles over bijvoorbeeld de verschillende subsidiemogelijkheden om een Europees uitwisselingsproject op te starten (Lingua, Petra, Erasmus,...). In de workshops kunt u ervaringen uitwisselen met collega's en andere belangstellenden.

De *Projectenbeurs* vindt plaats in de *Horteco - de Bavaylei 116 - 1800 Vilvoorde - ☎ 02-251 04 48*. Inlichtingen: ARGO - Dienst Onderwijssteun - ☎ 02-234 58 24

LEZEN TEGEN MS

a Zet uw leerlingen aan tot het lezen van hun favoriete boeken en u kunt tegelijk de strijd tegen MS helpen. MS of Multiple Sclerose is een aandoening van het centrale zenuwstelsel die meestal jong-volwassenen (20-40 jaar) treft. Het *Steenfonds voor de strijd tegen MS* verzamelt geld om onderzoek te doen, patiënten te begeleiden en de bevolking te informeren en sensibiliseren. Dit is een gemeenschappelijk initiatief van de *Belgische MS-Liga Vlaamse Gemeenschap vzw* en *Wetenschappelijk Onderzoek MS vzw*. Uw leerlingen kunnen ook helpen, gewoon door mee te doen met de **MS-leesmarathon**. De MS-Liga komt met een dia-montage uitleg geven over MS en over de leesmarathon. Elke leerling krijgt een boeken- en sponsorlijst. De bedoeling is dat de leerling gedurende vier weken **zoveel mogelijk boeken naar eigen keuze** leest en zich per boek laat sponsoren door familie, vrienden, kennissen, burens enz. Het sponsorgeld gaat naar het Steenfonds. Voor de leerlingen zijn het leesgenot én een certificaat van verdienste weggelegd. *Steenfonds voor de strijd tegen MS - Hilde De Clercq - Boemeringstraat 2 - 3900 Overpelt - ☎ 011-64 99 04*

ALGEMEEN

• alles over aids

Deze volledig herziene uitgave geeft de **meest recente inzichten** in de aidsproblematiek, bestemd voor een breed publiek. Het is een syllabus met antwoorden op de meest courante vragen: medische aspecten, wijzen van besmetting, preventie enz.

Aidsvademecum - IPAC vzw Vlaams aidscoördinator - Marnixplaats 16/17 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 68 68 - 100 fr. + 35 fr. verzendingskosten

ZEKER LEZEN.

• vlaamse kunst

De 32ste jaargang van **Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen** (OKV) heeft vier thematische afleveringen: het *Kasteel van Gaasbeek*, *Hans Memling*, het *Provinciaal Gallo-Romeins Museum Tongeren* en *Hedendaagse fotografie in België*.

OKV - Kasteelstraat 97 - 8700 Tielt - ☎ 051-42 42 99 - 700 fr. voor 4 afleveringen

• Nederlands als vreemde taal

Deze gratis brochure maakt een **inventaris van het bekende leermateriaal** voor algemeen en/of meer beroepsgericht onderwijs Nederlands als vreemde taal. Het Departement Onderwijs, VDAB en VIZO werkten samen aan dit project.

Leermateriaal Nederlands voor Anderstaligen, een bibliografie - Vlaams Lingua Agentschap - Departement Onderwijs - RAC Arcadengebouw - Lokaal 3083 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 22

BASISONDERWIJS

• kleuters met problemen

Een kleuter heeft problemen. Hoe verzamelt u gegevens? Hoe interpreteert u ze? Hoe kunt u de kleuter helpen? U vindt hier een **strategie en werkinstrument** dat u meteen kunt toepassen.

Een ervaringsgerichte strategie voor kleuters met sociaal-emotionele problemen. Van screening tot interventie - M. Kog, F. Laevers & E. Vandebussche - Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs - Vesaliusstraat 2 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 38 90 - 224 blz. - 995 fr. + verzendingskosten

• actief in de natuur

Dit boek voor kinderen vanaf 8 jaar doorloopt de **vier seizoenen** en toont de natuur rondom ons via de belevenissen van *Janim* en *Pipa*. Wetenschappelijke informatie zit in aparte kaarten en doe-tips nodigen de leerlingen uit om actief bezig te zijn.

a

Janim ontdekt de natuur - Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming vzw - Kortrijksepoortstraat 140 - 9000 Gent - ☎ 09-223 47 81 - 380 fr.

• studiemethode

Speciaal voor ouders en leerkrachten van leerlingen uit de derde graad lager onderwijs is er dit praktisch boekje over **leren studeren**. Het boek geeft tal van concrete tips over hoe een kind zou moeten studeren én hoe u daarbij kunt helpen.

Hij heeft de juiste studiemethode nog niet gevonden, meneer - G. Van Den Cruyce - Uitg. De Sikkel - ☎ 03-309 13 30 - 195 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• kunstbibliotheek

In de reeks **Ooggetuigen Kunst** zijn net de delen 5 en 6 verschenen. Ze behandelen het aquarel (van de oude beschaving tot moderne meesters) en het impressionisme. Met deze overvloedig geïllustreerde boeken kunt u langzaam een kunstbibliotheek opbouwen. Geschikt voor lezers vanaf 12 jaar.

Aquarel/Impressionisme - Michael Clarke/Jude Welton - Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 2 x 64 blz. - 2 x 495 fr.

• jeugdinformatie op zak

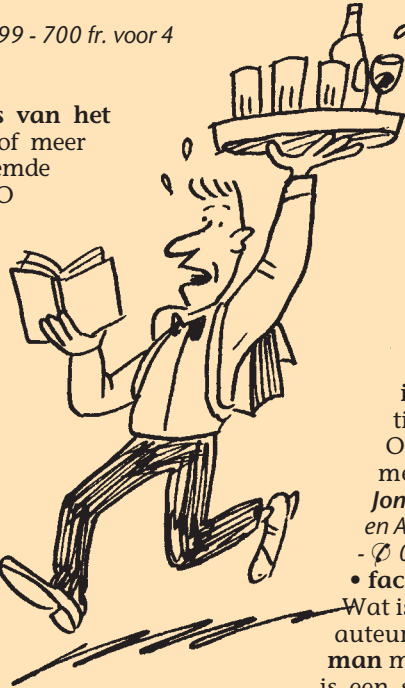
Leren, wonen, relaties, werk, seksualiteit, gezondheid, rechten en plichten, inspraak enz.: speciaal voor jongeren van 16 tot 18 jaar is er een kleine **pocket met praktische informatie**. Het is een gezamenlijk initiatief van FJIAC, CJP en de Departementen Onderwijs en Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap. Scholen krijgen het boek gratis!

Jongerengids 94 - Federatie Jongeren Informatie- en Adviescentra - Diksmuidelaan 50 - 2600 Berchem - ☎ 03-366 15 20

• faction: fact en fiction

Wat is er echt gebeurd in Marche-les-Dames? De auteurs bieden een **historisch gefundeerde roman** met een open einde: de lezer oordele zelf. Dit is een spannend verhaal én een brok Belgische geschiedenis aan de vooravond van WO II. Er is ook een monoloog (75 min.) die u in uw school kunt brengen.

De moord op Albert I - Patrick Bernauw & Guy Didelez - Uitg. Davidsfonds/Infodok - ☎ 016-22 87 44 - 144 blz. - 445 fr./monoloog; Patrick Bernauw - Brusselbaan 296 - 9320 Erembodegem - ☎ 053-78 30 10

AIDS IS (G)EEN SPEL

S

Tom & Lucy - Virus verdwijnt is een nieuw **educatief én ludiek gezelschapsspel** over de aidsproblematiek. Op dit moment slaagt slechts één op vijf Belgen tussen 14 en 35 jaar op een basiskennis-test over aids. Met dit spel willen *Artsen Zonder Grenzen* en spelfabrikant *Roudes* een preventieve houding aanleren, de kennis over de ziekte verbeteren en seropositieven binnen de maatschappij doen aanvaarden. Het spel is komisch én ernstig tegelijk, niet-moraliserend en realistisch.

De spelers verzamelen zich rond een **wereldkaart** en strijden samen tegen aids. Hun doel is de volledige uitroeiing van de ziekte. Daarbij lichten spelers mekaar in, werken samen, organiseren de preventie, beheren de informatie en bundelen hun werkzaamheden om het virus te doen verdwijnen. De twee **mascottes** van het spel, *Tom en Lucy*, laten de spelers kennis maken met immuniteitsmechanismen, besmettingsmogelijkheden en gedragingen van jongeren.

Het spel is bestemd voor jongeren én volwasse-

nen vanaf 14 jaar. Het is beschikbaar in een Nederlandstalige en Franstalige versie. Het kost 1400 fr. + 200 fr. verzendingskosten. Lezers van **KLASSE** die het spel bestellen vóór 23 april krijgen een speciale korting. U betaalt dan slechts 840 fr. + 200 fr. verzendingskosten (verzending is gratis vanaf 4 exemplaren).

Roudes - Keizer Karellaan 343 - 1080 Brussel - ☎ 02-468 09 10 of *Artsen Zonder Grenzen* - Carole Sacré - ☎ 02-414 03 00

OVER DE GRENZEN a

Even een korte bijscholing in het buitenland? Deze maand zijn er aanbiedingen voor **Duitsland** en **Turkije**. En **Griekenland** zoekt zelfs kandidaten voor een bijscholing van één hele maand.

Reis en verblijf zijn in principe volledig gratis. Uw aanvraag moet ondertekend zijn door uw instellingshoofd en uw inrichtende macht. Veel studiegenot en *gute Reise*.

DUITSLAND

- 65th European Teachers' Seminar: Studying religions in social sciences at school (24 tot 29/10; aanvragen vóór 15/7)
- 66th European Teachers' Seminar: The Danube: a European cultural route (21 tot 26/11; vóór 15/7)

TURKIJE

- In what measure the democratic changes in our world influence Europe? What is the contribution of the European School's Day Competition to these democratic changes? (28/9 tot 2/10; vóór 15/5)

GRIEKENLAND

- Hellenic language, history and civilisation: 31/7 tot 28/8 (vóór 1/5)

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren: Departement Onderwijs - Secretariaat-generaal - Dienst Internationale Betrekkingen - Leen Mortier - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - kantoor 3087 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 10

NAAR DE FILM S

De bioscopen van de *Kinepolis Group* brengen tot het einde van dit schooljaar speciale och-

tendvoorstellingen voor schoolgroepen van *Schindler's list*, de nieuwe film van *Steven Spielberg* over de jodenvervolging in de tweede wereldoorlog. Bij de filmvoorstelling hoort een gratis **pedagogisch dossier** met achtergrondinformatie. Dit dossier is uitgewerkt door het *Animatiecentrum voor Talen* en is verkrijgbaar in Nederlandse, Franse en Engelse versie. Een filmvoorstelling kost 180 fr. per leerling. De film duurt 3 u. en 15 minuten.

Voor **boekingen:** ☎ 03-541 11 10 (Antwerpen), ☎ 02-478 04 50 (Brussel-Brabant), ☎ 013-55 14 43 (Limburg), ☎ 09-225 48 38 (Oost-Vlaanderen), ☎ 056-22 92 00 (West-Vlaanderen).

Inlichtingen: Animatiecentrum voor Talen - WTC, 2de verdieping - E. Jacquainlaan 162 - 1210 Brussel - ☎ 02-218 12 05

EINDTERMEN a

Vele onderwijsmensen zijn nog steeds op zoek naar documentatie over de eindtermen **basis-onderwijs**. Het maatschappelijk debat hierover is wel afgesloten, maar de *Infocel Eindtermen* van het Departement Onderwijs beschikt nog steeds over een voorraad van de brochure *Voorstel eindtermen lager onderwijs*. U kunt hiervan een gratis exemplaar aanvragen zolang de voorraad strekt.

Voor het **secundair onderwijs** is er een speciale video over de eindtermen eerste graad. Ook van deze *Video eindtermen* kunt u een gratis exemplaar aanvragen voor uw school.

Infocel Eindtermen - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 18 00 - fax 02-219 77 73

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

• Voor **directies en middenkader**: Optimalisering van de interne communicatie en samenwerking (26/5); Invoering en training van een efficiënte organisatie van functioneringsgesprekken op mijn school (4/6).

ZEKER DOEN.

Voor **kandidaat-leerkrachten**: Groeien naar leraarschap, met vertrouwen voor de klas (29/8 tot 2/9 in Hoepertingen).

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

• **Vredethema's**: Vredesopgingen in Rwanda (3/5); Bosnië-Herzegovina: is er nog iets te hopen? (16/5); De Vredesweek 1994 (26/9 tot 2/10): voorstelling van het campagnemateriaal (4/6).

Pax Christi Vlaanderen - Italiëlei 98a - 2000 Antwerpen - ☎ 03-225 10 00

• **Updating van actuele gegevens en nieuwe evoluties i.v.m. HIV en AIDS**: 25/4 in Berchem.

Federatie CGSO - Mark Vanborm - Meersstraat 138B - 9000 Gent - ☎ 09-221 07 22

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• **Aardrijkskunde**: Landschappen in Noord-Nederland (22 tot 25/8), Artesië en Picardië (27 en 28/8).

Fysica: Experimenten voor het 4de jaar ASO - Statistische verwerking van de resultaten met de computer (20 en 27/4), Heb jij een truc om oefeningen fysica op te lossen? Wij (misschien) wel (18/5).

Scheikunde: Schematisering van de bereiding en eigenschappen van anorganische stoffen in het 4de jaar ASO: 6/5.

Wiskunde: The intersection of geometry with other parts of mathematics: 18 en 25/5.

Talen: Engels: Coping with content in LSP (18/5), Interculturele competentie: een oefeningentypologie (22 en 23/8).

Vlieberg-Senciecentrum - KUL - Zwarte-Zustersstraat 2 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 34 29

• **Economie**: studiedagen-week van 22 tot 27/8.

Latijn en Grieks: Electra in de literatuur en het theater (19/4); Antigone en het gebruik van de klassieken in de klas (18/5); De Romeinse familie en haar alternatieven (1/6); De expliciterende fase bij de behandeling van teksten (8/6).

Nederlands: Action Research. The teacher as researcher. Onderzoek als onderdeel in het literatuuronderwijs: mei.

FORUM BASISONDERWIJS

Het eerste *Forum Basisonderwijs* vindt plaats op zaterdag 30 april in het Paleis voor Congressen in Brussel. Centrale thema is de **zorgverbreding**: elk kind moet maximale kansen krijgen om zich optimaal te ontwikkelen. Speciale aandacht gaat hierbij naar de *leerproblemen, leerachterstand, zittenblijven en schooluitval*. Op het Forum worden case-studies en analyses voorgesteld die u naderhand met uw eigen praktijk kunt confronteren. In die zin is het Forum een uitnodiging om het centrale thema gedurende langere tijd bijzondere aandacht te geven in beleid én praktijk.

Het Forum is bedoeld als een **netoverschrijdende studie- en promotiedag** voor het gewoon en buitengewoon basisonderwijs. Het is een organisatie van de *Raad voor het Basisonderwijs* van de *Vlaamse Onderwijsraad* op initiatief van de onderwijsminister en het Departement Onderwijs. Het Forum vervangt de vroegere Pedagogische Week. Meer informatie vindt u in een omzendbrief op uw school.

Vlaamse Onderwijsraad - Jozef-II-straat 68 - 1040 Brussel - ☎ 02-231 00 17

KLASSE-MENT

Ons maandelijks spelletje. Elke maand zorgt de onschuldige hand voor één winnaar. Die krijgt een boekenbon van 2000 fr., geschonken door de Standaard Boekhandel. Een brief(kaart) volstaat met het antwoord, uw naam en adres en eventueel uw functie in het onderwijs. Veel puzzelplezier!

Winnaar opgave 6: Marc Adam uit Wezembek-Oppem.

Oplossing opgave 7: Het gezochte 9-letterwoord is FACULTEIT.

Opgave 8: In één van de drie vorige nummers van *KLASSE* uit 1994, vindt u deze cijfers (niet noodzakelijk zo gerangschikt). Maar waarvoor staan ze ook alweer? Wie zoekt, die vindt!

	basisonderwijs	secundair onderwijs
Vlaanderen	6 %	4,5 %
Frankrijk	9,5 %	7,5 %
Duitsland	12 %	11 %
Nederland	7,5 %	4 %

We verwachten uw antwoord ten laatste op 30 april. De juiste oplossing én een nieuwe opgave vindt u in het volgende nummer van *KLASSE*.

Klasse-ment - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

Politiek en sociaal: De gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1994: 11/5.

Scheikunde: Kunststoffen: chemie achter de stof (22/4); Kunststoffen en milieu, met aansluitend proeven met kunststoffen voor de klaspraktijk (29/4).

Departement voor Lerarenopleiding RUG - St. Pietersplein 5 - 9000 Gent - ☎ 09-264 35 48

• **Designing pedagogic language rules: six principles**: 20/4. Lezing voor leerkrachten Engels.

The British Council - Jozef II-straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

• **Zorg voor zorg met kwaliteit**: 27/5 in Leuven.

Congres over de kwaliteitscriteria in onderzoek, beleid en praktijk van de orthopedagogie, met o.a. een deelgroep buitengewoon onderwijs.

Vlaamse Vereniging van Orthopedagogen/Vlaams Wetenschappelijke Vereniging voor Orthopedagogiek - Ruilare 110 - 9080 Zeveneken - ☎ 09-355 61 81

• **Student Sport for all**: 27/4 in Leuven.

Sport- en studiedag rond aangepast sporten voor gehandicapten met demonstraties, doe-sessies voor gehandicapten en informatie over materiaal, begeleiding, technieken enz.

Studentenvereniging Apolloon/Georges De Coster Foundation - Kroonstraat 182 - 3020 Veltem-Beisem - ☎ 016-48 19 40

• **De waarheid over faalangst**: 23/11 in Utrecht.

Een stand van zaken van het probleem faalangst, met demonstraties van manieren om faalangst bij 4 tot 20-jarigen aan te pakken.

Katholiek Pedagogisch Centrum - Angeliq Schellings - Postbus 482 - 5201 AL 's-Hertogenbosch - Nederland - ☎ 00-31-73-215 435

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• **De Nederlandse taal en literatuur in het onderwijs**: 21/4 in Brussel.

Het P.E.N.-centrum organiseert een dispuut over de eindtermen met Hugo Brems, Herman De Coninck, Koos Hawinkels, Mark Maes en Ronald Soetaert o.l.v. Monica van Paemel. Vooraf inschrijven is noodzakelijk.

Mark Insingel - Rucaplein 205 - 2610 Wilrijk of Mark Maes - Dekensstraat 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-735 49 00

• **Leren omvat veel meer dan studeren - Hoe onderwijs kan uitgroeien tot een leerschool voor het leven**: 23/4.

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

Standaard
Boekhandel

Voor al uw vragen
over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ **02-219 18 00**

KINDERBIJSLAG

Vraag 1: Sinds de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers de kinderbijslag uitbetaalt, kreeg ik vragen naar de beroepsactiviteiten van mijn man. Waarom gebeurt dit?

De RKW onderzoekt of in het gezin meer dan één recht op kinderbijslag bestaat. Voor eenzelfde kind kan immers méér dan één persoon over dit recht beschikken. Het eenvoudigste voorbeeld is een gezin waar zowel vader als moeder loon- of weddetrekkende zijn. Beiden hebben dus recht, maar er kan slechts één recht worden uitgeoefend zodat **voorrangsregels** spelen. Gezinnen moeten aangeven wie (vader, moeder, verwant enz.) het recht verkrijgt. Als de houders van het recht op kinderbijslag het kind samen opvoeden zijn de voorrangsregels: vader, moeder, stiefvader, stiefmoeder, de oudste van de anderen in deze volgorde. Misschien lijkt het eigenaardig: de kinderbijslag wordt uitbetaald aan de moeder, maar meestal krachtens een recht van de vader (via zijn loon of wedde).

Als uw man dus loon- of weddetrekkende is in België of werkloos, ziek, invalide of gepensioneerd, heeft hij een voorrangsrecht op kinderbijslag. Als hij een zelfstandige activiteit uitoefent of niet valt onder één

van de Belgische sociale zekerheidsstelsels liggen de kaarten anders. De kinderbijslag wordt dan uitbetaald wegens uw tewerkstelling in het Onderwijs.

Vraag 2: Ik geef les in Duitsland. Tot september '93 kreeg ik elke maand de kinderbijslag keurig gestort, samen met mijn wedde. Sinds de RKW moet betalen heb ik nog geen frank ontvangen. Wel krijg ik allerlei vragen over mijn vrouw, waar ze werkt, waar wij verblijven enz. Wat is hier aan de hand?

Zodra een gezin in een andere lidstaat van de EG woont kan de Belgische wetgeving op kinderbijslag niet meer zonder meer toegepast worden. De RKW heeft voor deze dossiers een eigen afdeling: *Dienst Internationale Overeenkomsten*. In uw geval, bijvoorbeeld, speelt immers een Belgisch recht op kinderbijslag (voor u) en een recht in het woonland (voor uw echtgenote die daar werkt). Met woonland bedoelt de wetgever de effectieve verblijfplaats én niet uw eventuele administratieve adres in België.

Een **ander voorbeeld**: de vrouw staat in het onderwijs in Soest, de man werkt voor een Duitse firma. Dus geldt een Belgisch en een Duits recht op kinderbijslag. De Europese richtlijnen bepalen dat in dit geval Duitsland kinderbijslag betaalt en dat België aanvult tot het Belgisch bedrag. Deze aanvulling gebeurt twee maal per jaar. Vandaar de bijkomende vragen van de RKW.

Hebt u nog vragen over kinderbijslag? Blijf er niet mee zitten. Schrijf of bel naar Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers - Dienst Onderwijs - Trierstraat 70 - 1040 Brussel - ☎ 02-237 24 50 of 237 24 51 of 237 24 80 of 237 22 06 (Dienst Internationale Overeenkomsten)

ONGEVAL OP SCHOOL

Als één van mijn leerlingen een ongeval heeft op de school komt dan de schoolverzekering automatisch tussen? Of is dit een geval voor de familiale verzekering van de ouders?

De schoolverzekering komt niet automatisch tussen. Ze bestaat uit twee luiken: de verzekering burgerlijke aansprakelijkheid (BA) en de verzekering lichamelijke letsels. De verzekering BA wordt afgesloten voor de school, het personeel en de leerlingen. Ze dekt enkel schoolse activiteiten. Dat zijn activiteiten die in samenspraak met de directie worden georganiseerd en waarvoor de directie zich aansprakelijk stelt. Deze verzekering wordt alleen ingeroepen als de school, de leraar of een leerling aansprakelijk is voor het ongeval: school, leraar of leerling hebben een fout gemaakt of door een nalatigheid het ongeval veroorzaakt. Als niemand aansprakelijk kan worden gesteld voor het ongeval, kan de verzekering lichamelijke letsels nog worden ingeroepen. Die dekt in principe enkel lichamelijke letsels. Schade aan een bril wordt soms nog vergoed, schade aan kleren niet. Het moet bovendien

gaan om een ongeval of om een ziekte als gevolg van een ongeval. Ongevallen op weg naar en van de school zijn niet altijd gedekt. Als de leerlingen onder toezicht van een leerkracht naar huis worden gebracht, is het wel mogelijk dat de schoolverzekering tussenkomt bij een ongeval. Als uw leerling daarentegen zelf iets mispeutert (bijvoorbeeld een vechtpartij met gevolgen) zal de rechter vaak oordelen dat ouders en school gedeeltelijk aansprakelijk zijn of dat enkel de ouders verantwoordelijk zijn voor het wangedrag van hun kind. Het gebeurt heel zelden dat in zo'n geval enkel de school of een leerkracht aansprakelijk wordt gesteld.

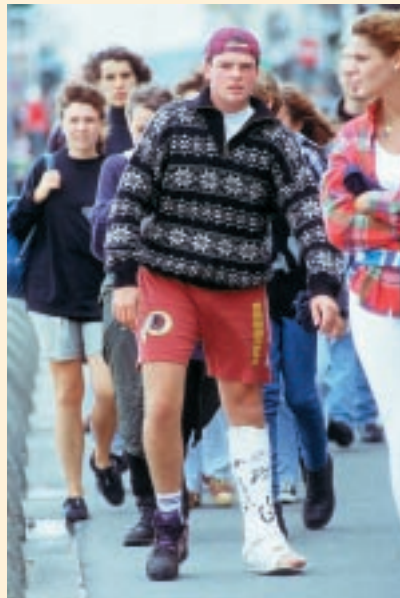
ALS OUDERS MEER WILLEN WETEN

Moeten wij ouders inzage geven in bijvoorbeeld de examenkopijen van hun kinderen? Hebben ouders altijd recht op informatie? In hoeverre is er sprake van een beroepsgeheim bij leerkracht en school?

Strikt genomen hebben de ouders geen inzage-recht in examenkopijen, maar heeft de school een **motiveringsplicht**. De inrichtende macht is zo verplicht om de gegrondheid van beslissingen van de delibererende klasseraad aan te

tonen met het dossier van de leerling in kwestie. Zo'n dossier bevat minstens de resultaten van de proeven, toetsen of examens, eventueel van de geïntegreerde proef, en de beslissingen, vaststellingen en adviezen van de begeleidende klasseraad. Examenkopij maakt hier strikt genomen geen deel van uit. Maar het vormt het duidelijkste bewijs dat de genomen beslissing gegrond is.

Een afgeleid probleem: mag de school informatie over een **meerderjarige** leerling aan zijn ouders doorgeven? Of is dit een schending van het beroepsgeheim? Om over beroepsgeheim te spreken is de vertrouwensband tussen leerling en leraar van essentieel belang: informatie die de leerling in

Wie draait op voor gebroken benen?

vertrouwen aan een leraar geeft mag niet doorgegeven worden. Objectieve gegevens zoals schoolresultaten vallen hier niet onder. Tenzij de meerderjarige leerling zich formeel verzet tegen het doorspelen van informatie aan zijn ouders, bijvoorbeeld als de verhouding ouders-leerling is verstoord of als de ouders niet langer in het onderhoud van de leerling voorzien. Het gaat hier duidelijk om uitzonderingen.

En wat als de ouders gescheiden zijn? Heeft de ouder die niet over het hoederecht beschikt dan nog recht op informatie? Volgens artikel 303 van het *Burgerlijk Wetboek* behouden beide ouders, onverschillig aan wie de kinderen worden toevertrouwd, een recht op toezicht op het onderhoud en de opvoeding van hun kinderen. Er is dus geen enkele grond om informatie over schoolresultaten, oudercontacten, PMS-begeleiding enz. niet mee te delen aan beide ouders.

Efficiënte leraars

Hoe komt het dat de ene leraar de klas wel onder controle krijgt en de andere niet? Het geheim zit blijkbaar in de formule *beter voorkomen dan genezen*. Efficiënte leraars werken preventief. Door het lesverloop goed te **organiseren** voorkomen ze storingen in plaats van steeds nieuwe problemen achterna te moeten hollen. Op die manier is de tijd die leerlingen effectief met de leerstof bezig zijn het grootst.

In *Classroom Management* voegt C.M.Evertson daar nog drie vuistregels voor de meest efficiënte leraar aan toe. 1. Hij formuleert **duidelijke doelstellingen**, legt op een heldere manier uit wat hij van elke leerling verwacht en maakt consequente afspraken over regels en werkwijze.

2. Hij is bij de pinken en kan zijn **aandacht spreiden**. Hij merkt meteen als er verwarring is of als de aandacht van een leerling verzwakt. Met eenvoudige ingrepen betreft hij alle leerlingen op elk moment bij de les. Het lesverloop vertoont continuïteit en wordt niet om de haverklap onderbroken.

3. De leerlingen krijgen eigen **verantwoordelijkheid**. De opdrachten houden een uitdaging in en de leraar gaat na of ze worden uitgevoerd zoals van hen wordt verwacht.

Eigen werk

In Nederland zijn de hoogste jaren van het secundair onderwijs aan een grondige hervorming toe. Vanaf 1996 wordt de vrije keuze van vakken er vervangen door vier vaste pakketten met een duidelijk profiel. Waarschijnlijk worden dat cultuur en maatschappij, natuur en gezondheid, economie en maatschappij, natuur en techniek. Ieder profiel bestaat uit een gemeenschappelijk deel (45%), een specifiek deel voor het gekozen profiel (30%) en een vrij deel.

Daarnaast wil de stuurgroep die de vernieuwing voorbereidt ook afstappen van de huidige lessentabellen. Die worden vervangen door een zogeheten *studielastbenadering*. Daarbij tellen niet alleen lessen maar ook uren die besteed worden aan bijvoorbeeld **huiswerk en onderzoek**. Op die manier zouden de leerlingen beter worden voorbereid op de werkwijze aan universiteit en hogeschool. Een leerling kan dan kiezen om bijvoorbeeld meer op eigen houtje te studeren.

1B

In principe zitten in de eerste graad secundair onderwijs alle leerlingen samen. Maar het peil van sommigen is zo laag dat het de hele groep zou ophouden. Daarom bestaat in het eerste jaar een 1B en in het tweede een BVL (Beroepsvoorbereidend leerjaar). De bedoeling is de kinderen die daar terecht komen, na één jaar zoveel mogelijk terug naar de grote groep te leiden en zeker te voorkomen dat ze naar het Buitengewoon Secundair Onderwijs moeten. Dit schooljaar zitten er 7.716 leerlingen in 1B en 13.907 in het BVL. Dat zijn geen «achterblijvers» maar «kinderen die nog niet in de omstandigheden hebben verkeerdt om hun talent te laten blijken». Het gaat er dus in de eerste plaats om die omstandigheden te scheppen en de leerlingen te remediëren voor wat nog ontbreekt. Als deze aanzienlijke groep niet goed wordt opgevangen, stevenen de leerlingen gegarandeerd af op werkloosheid en/of marginaliteit. Zowel

Succes in de klas

Leerlingen kunnen veel meer leren van elkaar dan we denken. Dat stelt M. Ainscow in zijn studie *Encouraging Classroom Success*. Leerlingen die echt hebben leren samenwerken bevorderen de algemene succesbeleving in de klas. Nog veel te vaak wordt onderwijs gezien als een ladder naar succes. De top wordt dan maar door enkele bevoorrechten bereikt. De leerlingen worden daarbij in allerlei vormen van competitie tegen elkaar opgezet. Voor de besten werkt dat soms wel motiverend, al kun je je afvragen of **de eerste zijn** voor studeren een zinnig motief is. De grote meerderheid wordt door die aanpak ontmoedigd en legt er zich bij neer dat leren blijkbaar niets voor hen is. Ze haken af en ervaren geen succesbeleving meer. Door leerlingen efficiënt in groep te leren samenwerken krijg je een heel andere sfeer in de klas en wordt studeren voor veel leerlingen opnieuw interessant.

onderwijsminister *Luc Van den Bossche* als *Roger Standaert* van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling noemen deze leerlingen hun **troetelkinderen**. In de voorgestelde eindtermen voor deze groepen komen Nederlands, wiskunde, natuurwetenschappen, maatschappelijke vorming, aardrijkskunde en geschiedenis nu voortaan samen in één *Project Algemene Vakken*. Bovendien zullen de leerlingen echt moeten worden geremedieerd. Nu krijgen ze soms gewoon vergemakkelijkt leerstof. Daarom krijgen de betrokken leerkrachten een speciale navorming. Het belangrijkste is dat deze kinderen vaardigheden en strategieën leren om (voor het eerst of opnieuw) zin in het leren te krijgen.

Weg pesten

Als scholen het pesten van leerlingen willen vermijden, moeten ze een vijfsporenbeleid volgen. Dat zegt de specialist op dat vlak *Bob Van der Meer* (Pesten op school). Scholen moeten hulp bieden aan het slachtoffer én aan de pester, de rest van de klas mobiliseren en achtergrondinformatie met adviezen verstrekken zowel aan leerkrachten als aan ouders. Door een structurele aanpak en een goede samenwerking tussen directie, leerkrachten, ouders en leerlingen moet de school weer een **veilige plaats** worden waar de kans op pesterijen minniem is. Volgens recent onderzoek worden ongeveer 20% van de leerlingen in het Vlaams secundair onderwijs op een of andere manier gepest. Bijna de helft van die leerlingen ervaren nergens hulp en staan er alleen voor. Slechts 7% van de gepeste leerlingen zeggen dat zij van de leraars enige hulp of bescherming krijgen.

SIGNAAL

Tanden poetsen

Op elke leeftijd poetsen meisjes vaker hun tanden dan jongens. Bij de 13-jarigen bijvoorbeeld poetsen 95% van de meisjes één of meer keer per dag hun tanden. Bij de jongens is dat 79%. Zo'n 7% van de jongens en 1% van de meisjes poetsen de tanden nooit of minder dan één keer per week. Het onderzoek voor de *Wereld Gezondheidsorganisatie* bij 4000 Vlaamse jongeren tussen 11 en 17 jaar leert ook dat wie veel snoept en cola drinkt zijn tanden mindervaak poetst dan wie weinig of nooit snoept. Vooral bij de meisjes is dat opvallend. Bij meisjes die nooit snoepen poetsen 74% meer dan één keer per dag de tanden. Bij de snoepers is dat maar 47%.

De kleuters roepen om het hardst. Als juffrouw Chris een symbool omhoog steekt wordt het plots muistil in de klas: een voorwaarde om te kunnen luisteren. En die vaardigheid leren de kleuters stapsgewijs.

CHRIS LAERMANS, kleuterleidster: «Vroeger zei ik ook wel dat ze stil moesten zijn maar nu leer ik hen ook hoe ze dat precies kunnen doen en waarom dat nodig is. Door de verschillende stappen bijvoorbeeld met een symbooltekening te visualiseren, krijgen de kinderen een kapstok om elke faze aan op te hangen. Zo vraagt stilte drie stappen: stil zitten, stil zijn en vinger opsteken als je wat wil zeggen. We doen hetzelfde voor gewone uitspraken als *denk eens na, let op*. Dat is gemakkelijk gezegd maar hoe speel je dat klaar als kind? Sommigen beseffen niet eens dat ze niet opletten

deren spelenderwijs maar heel systematisch deeltaarigheden aan om problemen te kunnen oplossen.

LILIANE WAGEMANS, PMS: «We respecteren de deskundigheid van de kleuterleidster maar we begeleiden het algemeen handelen van de kinderen samen. Daar zit een systeem in. We geven kleine lesjes maar die deinen over de hele week uit, zoals een olievlek. De kleuterleidster neemt de methode over tijdens de werkmomenten. Veel kinderen zien helemaal géén problemen, ze kunnen ze ook niet oplossen of ze kennen de techniekjes wel maar kunnen ze niet toepassen. Door een systematische aanpak krijgen ze een houvast en dat werkt erg motiverend.»

KAAT TIMMERMAN, COB: «We leggen ook altijd het verband met het gewone leven. In welke situaties

Kapstokken voor kleuters

Vóór de kleuters van juffrouw Chris beginnen te knutselen moeten ze zelf uitzoeken welk materiaal ze precies nodig hebben om hun plannetje uit te voeren. Ze leren

PROJECT

voor elk nieuw probleem stap voor stap hoe ze het kunnen oplossen. De juf reikt hen daarbij de nodige «kapstokken» aan. En dat moet hen volgend jaar in de basisschool meer kansen geven. Een leerrijk project.

of nadenken. Daarom krijgen ze voor een knutselopdracht veel te veel materiaal of helemaal geen. Ze moeten leren kiezen met het oog op het plannetje dat ze willen uitvoeren. En dat maakt een ongelooflijk verschil.»

Niet schoolrijp?

Het project wordt uitgebouwd door het PMS en het Centrum voor Orthopedagogische Behandeling (COB). Tot voor twee jaar deden die heel aparte dingen waar ze eigenlijk niet tevreden over waren.

RENÉ VANDEVELDE, PMS: «We kwamen in de derde kleuterklas bijna uitsluitend om tests af te nemen. Na veel gecijfer kwam er dan een testresultaat dat de zogezegde schoolrijpheid van elke kleuter weergaf. En dat was het dan. De kleuterleidster zag daarin meestal de bevestiging van wat ze zelf ook al wist. Maar wat doe je als je weet dat een kind zwak is of niet schoolrijp?»

MIMI DEBOISERIE, COB: «Wij kregen tijdens de grote vakantie de zogeheten risicokleuters binnen om bij te werken. Maar eigenlijk was het dan al te laat. We zagen in dat we vroeger moesten ingrijpen en daarom zijn we met het project gestart in vijf kleuterscholen. Het resultaat is verbluffend. Zowel de kleuters, begeleiders, kleuterleiders en ouders zijn enthousiast.»

Olievlek

Tijdens het project komt er één uur per week een begeleider van PMS of COB naar de derde kleuterklas. Zij leert de kin-

moet je bijvoorbeeld stil zitten, waar is dat vervelend maar waar is het ook zinvol enz. Dat is iets heel anders dan botweg regels opleggen zoals vroeger wel gebeurde. Kinderen moeten in een leersituatie de basisvoorwaarden voor gepast handelen zelf leren ontdekken en toepassen. Er is ook veel overleg met de kleuterleidster. We praten en plannen samen.»

De grijze kleuters

RENÉ VANDEVELDE, PMS: «Elke kleuterklas heeft wel enkele kleuters die op elk vlak goed zijn en er zonder problemen zullen komen. Aan de andere kant is het ook meestal snel duidelijk wie de echte probleemgevallen zullen worden. Maar tussen wit en zwart zitten de grijze kleuters die misschien problemen krijgen. Soms zijn ze te impulsief, soms te stil,.... Het aandeel van elke groep verschilt zeer sterk van klas tot klas. Met een schoolrijpheidstest stel je dan wel vast hoeveel procent in elke groep zit maar wat doe je daarmee als kleuterleider, ouder of leraar basisschool? Dankzij dit programma hebben we het niet meer over cijfertjes maar over individuele kinderen. De begeleider kent die kinderen en praat er ook over met de ouders. Bovendien begeleiden we nu het ontwikkelingsproces van de kinderen. Dat er achterstand is weet men dikwijls wel maar hoe léér je stil zitten, een opdracht begrijpen, je concentreren enz.? Met de momentopname van een test bekijk je kinderen als een produkt, terwijl juist het proces heel belangrijk is. Wat is de toegevoegde waarde van een algemene test voor de ontwikkeling van het kind? Dankzij een systematische begeleiding vallen de zogeheten grijze kleuters niet meer zo snel uit de boot. We kunnen ze beter observeren en handelingsgericht begeleiden. Sommigen zien dat anders maar hier zou een nieuwe taak van het PMS kunnen liggen.»

MIMI DEBOISERIE, COB: «Een ander voordeel is dat

we het programma aan de hele klas aanbieden, niet alleen aan de probleemgevallen. Iedereen haalt er het zijne uit en ze leren van elkaar. Na een tijdje kan de *coaching* door de externe begeleider trouwens wegvallen. Dan kan de kleuterleidster met het nieuwe systeem zelf verder. Maar ze moet het echt een tijdje begeleid hebben kunnen integreren. Het gaat hier niet zomaar over een lespakket dat je vrijblijvend af en toe kan gebruiken. Het is echt een andere manier van werken en samenwerken.»

CHRIS LAERMANS, kleuterleidster: «Ik stel vast dat ik vroeger ook al veel van die dingen deed maar er zat noch voor mij, noch voor de kinderen, veel structuur in. Nu ben ik mij veel meer bewust van wat ik doe en van wat zij doen. Bovendien zijn ze er echt graag mee bezig. Het is spelend leren. Ze zijn er fier op en kijken uit naar die speciale lesjes. Gaandeweg integreren ze de vaardigheden dan in hun dagelijks handelen. Ik spoor ze nu veel meer aan zelf na te denken, te ontdekken, te zien, op te lossen enz.»

Papegaaien

Zelf problemen leren oplossen staat centraal in de aanpak. Om een opdracht uit te voeren doorlopen de kleuters telkens vier fazen die ze later ook als een eigen systeemje automatisch toepassen op nieuwe problemen in nieuwe situaties.

1. De opdracht nauwkeurig beluisteren, het probleem leren analyseren. Dat is op elke leeftijd van het grootste belang. Kleuters staan al heel ver als ze de vraag of de opdracht gewoon kunnen herhalen. «Papegaaien», noemen ze dat in het project. En met leuke spelletjes erbij papegaaien de kleuters er lustig op los. Later leren ze bijvoorbeeld ook het probleem precies formuleren.

2. Een plannetje opstellen. Ze overleggen hoe ze een opdracht gaan uitvoeren of een probleem oplossen. Wat heb ik nodig, waar begin ik mee, welke strategie volg ik?

3. Dan voeren ze de taak uit: planning in actie. Hier kan de begeleider per kind het best zien wat er fout loopt. Sommige kinderen stellen bijvoorbeeld wel een plannetje op maar volgen het in de praktijk niet. Anderen kunnen zich niet concentreren of werken hun taak niet af.

4. Ten slotte leren de kinderen zelf kijken of het goed is wat ze gedaan hebben. Ze moeten daarvoor niet wachten op het externe oordeel van de kleuterleidster. Ze leren een systeemje voor zelfevaluatie. Als ze een huis moeten tekenen leren ze bijvoorbeeld hun resultaat zelf met een model vergelijken om te zien of er wel deuren en ramen inzitten enz. Als het knutselwerk af is, gaan ze na welk materiaal ze uiteindelijk toch niet gebruikt hebben enz. Door zelfkritiek komen ze ook tot zelfsturing.

Zappen

MIMI DEBOISERIE, COB: «Het lijkt misschien ingewikkeld maar dat is het in de praktijk voor de kinderen helemaal niet. Integendeel. Het verloopt heel speels en creatief, één uurtje per week. Het is zeker geen training, wel een begeleidde ontwikkeling. We bieden geen activiteiten aan uit het eerste leerjaar. Ze leren dus niet lezen, schrijven of rekenen, wel attitudes. Dat is heel belangrijk, ook voor een positief zelfbeeld. Veel mislukkingen in de basisschool zijn juist te wijten aan werkhoud-

dingsproblemen. Het is beter die te voorkomen dan te genezen. Je mag ook niet vergeten dat kinderen van huis uit nog weinig structuur krijgen aangeboden. Door het grote aanbod van allerlei mogelijkheden (thuis, in de media, in de samenleving) zien veel kinderen geen eenheid, geen verbanden meer. Dat gebrek aan structuur moeten wij opvullen. De zap-cultuur heeft zo zijn gevolgen. Wie voor de televisie zit leert veel minder dan wie een boomhut bouwt. Daarvoor moet je plannen, meten, schatten, materiaal verzamelen, overleggen enz.»

CHRIS LAERMANS, kleuterleidster: «In de kleuterklas valt het elk jaar steeds meer op hoeveel kinderen er kampen met aandachtsproblemen. Ze zijn heel vlug afgeleid, kunnen zich niet concentreren of eens aandachtig luisteren. Het is die houding die later voor veel mislukkingen zorgt. Door de systematische aanpak zien we nu juist op dat vlak de grootste verbeteringen.»

De kapstokken

Wie aan de werkhouding van de kinderen werkt, werkt aan een succesrijke schoolloopbaan. Het project kadert dan ook in de actie die de onderwijsminister en het *Departement Onderwijs* voeren om het zittenblijven in het eerste leerjaar te voorkomen. De betrokkenen vinden het dan ook jammer dat het project waarschijnlijk niet verlengd wordt en dus ook geen navolging meer zal krijgen.

KAAT TIMMERMAN, COB: «Ik doe nu de *follow-up* van de betrokken kleuters in het eerste leerjaar. Bij alle leerkrachten was het grote verschil met andere jaren meteen opgevallen. Het valt op hoe de kinderen zich de *kapstokken* van de derde kleuterklas hebben eigen gemaakt.»

LILIANE WAGEMANS, PMS: «De eindtermen gaan trouwens helemaal in deze richting. Maar het is niet voldoende die sociale vaardigheden in eindtermen vast te leggen. De leerkrachten moeten goed begeleid worden om ze ook te realiseren. Daarin slagen ze niet op hun eentje.»

RENÉ VANDEVELDE, PMS: «Die 500 extra-leerkrachten voor het eerste leerjaar zijn een prima initiatief maar wat zien we in de praktijk? Meestal worden gewoon de klassen gesplitst en blijft de aanpak dezelfde. Zonder een doelgerichte aanpak met begeleiding van die bijkomende leerkrachten is de kans groot dat er voor de kinderen en hun loopbaan op school weinig verandert.» ■

Het project Geïntegreerde Kleuterklaswerking werd gerealiseerd door het Centrum voor Orthopedagogische Behandeling (Sint-Geertrui Abdij 6 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 37 71) en het PMS van de Provincie Brabant (Gasthuisstraat 35 - 1000 Brussel - ☎ 02-515 77 67) en vijf scholen in Haacht, Haren, Brussel en Tienen. Het werd gesubsidieerd door het Departement Onderwijs in het kader van de preventie van zittenblijven in het eerste leerjaar.

Kleuters leren zelf problemen oplossen

Een plannetje volgen, hoe doe je dat?

«Binnen de uren, anders niet. We worden al zoveel bevraagd...» Dat zou de houding zijn van veel leerkrachten tegenover navorming. Maar dat beeld schijnt niet helemaal te kloppen.

Volgens het jongste rapport van de Erkenningscommissie voor de Navorming willen leerkrachten best navorming volgen buiten de lesuren,

NAVORMING

als er tenminste niet geluld wordt. Leraars zijn tot meer inspanningen bereid als ze ervaren dat schoolgerichte navormingssessies het schoolteam sterker maken.

De leraars willen wel

Vroeger wees de directie een vrijwilliger aan om navorming te volgen. Het effect van deze veelal individuerichte nascholing was vrijwel nihil. De enkeling die van een navorming terug op school kwam werd veelal bekeken als een betweter, een rustverstoorder die het nu eens allemaal goed ging uitleggen aan de achtergebleven collega's. Sommigen kregen er zelfs een *postcursale depressie* van als hun inspanningen niet naar waarde werden geschat. Vaak had de *nagevormde* inderdaad weinig agogische vaardigheden om de opgedane nieuwe kennis bij de collega's over te brengen. Navorming zorgde op deze manier voor frustraties en een negatief beeld. En iedereen bleef op zijn eigen klas-eiland zitten.

Daar komt nu stilaan verandering in. In de decretales navorming, georganiseerd door de centra van de schoolnetten en dus gratis, experimenteert men met *raamprojecten schoolgerichte navorming*. School- en teamgerichte navorming zou namelijk een oplossing bieden voor het gebrek aan impact van de klassieke navorming.

De lege doos

RUDI SCHOLLAERT, secretaris van de Erkenningscommissie voor de Navorming - Departement Onderwijs: «Eénmalige en/of individuerichte cursussen blijven complementair bestaan omdat ze tegemoet komen aan specifieke behoeften van individuele leraars. Ze dienen om leerkrachten de gelegenheid te geven hun eigen kennis te verdiepen en te verbreden. Hier speelt het eigen initiatief. Maar éénmalige cursussen worden steeds

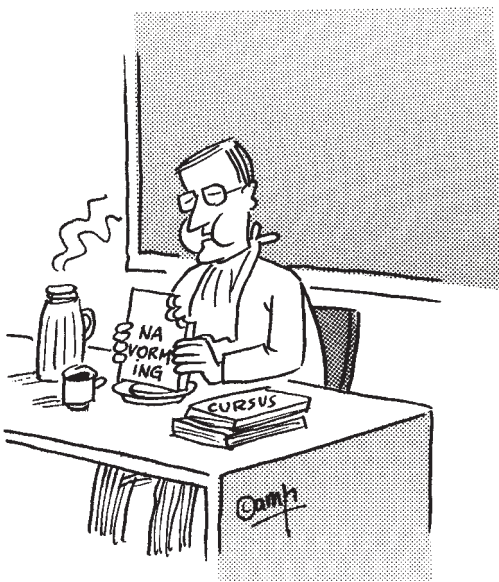
minder beschouwd als modelprojecten omdat ze een klein *multiplicator-effect* hebben. In de *schoolgerichte navorming* komt de klemtoon op het ontwikkelen van de *school als organisatie*. De scholen kunnen kiezen uit het navormingsaanbod van de centra. Maar in een *raamproject* vult de school een lege doos in met een eigen vraag. De schoolgerichte navormingsprojecten stimuleren het informele overleg. Niet of minder gemotiveerde leerkrachten worden meegezogen in het zog van hun gemotiveerde collega's. De sociale druk van de groep om mee te doen wordt groter. In de school ontstaat een sfeer waardoor de leerkrachten meer betrokken gaan meepraten over de behoefte aan navorming. Ze willen dan ook als team een stem bij de bepa-

ling van de inhoud en willen meebeslissen over wat ze er op school mee gaan doen. In het kader van de autonomie gaat trouwens de school meer zelf beslissen waar ze naartoe wil als organisatie.»

Een eer

KRIS PEETERS, wetenschappelijk medewerker van de Erkenningscommissie: «Het onderscheid tussen vrijwillige en verplichte deelname aan navormingsactiviteiten kunnen we meestal niet in zwart-wit termen stellen. Als de directie een leerkracht aanzoekt om een navormingscursus te volgen, ervaart deze laatste dit niet noodzakelijk als negatief. Soms wordt het zelfs als een eer beschouwd. En zolang de cursus als interessant en nuttig wordt ervaren, is er meestal geen vuiltje aan de lucht. Bij schoolgerichte projecten ligt het onderscheid nog subtieler. Zonder dat er sprake is van een echte verplichting zorgt de druk van de groep ervoor dat een aantal collega's deelnemen die dit via individuele inschrijving nooit gedaan zouden hebben. Als er duidelijk gesteld wordt dat men ook van plan is de cursusinhoud in de school toe te passen, wordt de druk nog groter. We kunnen stellen dat schoolgerichte navorming voor een groot deel het dilemma vrijwillig/verplicht opheft, op voorwaarde dat het hele schoolteam bij het overleg rond het project betrokken wordt. Het gaat niet meer op een vrijwilliger naar de navorming te sturen waarna de school zagezegt in orde is met de voorschriften hoewel er geen sprake is geweest van een multiplicator-effect of doorstroming.

Schoolgerichte projecten vereisen een *overlegcultuur* en *-structuur*. Na het gezamenlijke keuzeproces waarbij men tot een consensus komt, ontwikkelt het team een gemeenschappelijke visie op bijvoorbeeld het integreren van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën in het lessenspakket. Het team moet met dezelfde woorden over hetzelfde kunnen praten. Bij het navormingsproject *verkeersopvoeding* in het basisonderwijs krijg je een eenvormige en samenhangende methode in de hele school. Dit in het geval dus dat de directie en het team voor vakoverstijgende navorming kozen. Deze vorm van navorming kan individu- of schoolgericht zijn. Om kans op slagen te maken moet er in elk geval een positieve schoolcultuur of ten minste een schoolwerkplan aanwezig zijn. De school moet weten wat ze wil. Rond de eindtermen *leren leren* kan ze zich afvragen wat haar eigen pedagogisch project is. Dat is niet makkelijk. Het is veel makkelijker de richtlijnen van Brussel strikt te volgen.»

In schuifjes verplicht

ANNE VAN CAUWENBERGHE, wetenschappelijk medewerker van de Erkeningscommissie: «Een andere vraag is of de navorming binnen of buiten de lesuren moet plaatsvinden. We moeten eerst een onderscheid maken tussen lesuren en schooluren. In het basisonderwijs vallen deze virtueel samen, terwijl in het secundair onderwijs een cursus binnen de schooluren niet voor alle deelnemers automatisch binnen de lesuren valt.

Het organiseren van de navorming binnen de lesuren brengt vaak een verplichting mee. Anderzijds kan navorming buiten de lesuren moeilijker een verplicht karakter hebben. De onderzochte raamprojecten leiden tot enkele interessante vaststellingen voor het secundair onderwijs. Eén deelproject dat binnen de schooluren plaats vond, maar niet tegemoet kwam aan de behoeften van de deelnemers, kende een vrij grote uitval. Daarentegen kende een ander deelproject dat buiten de schooluren georganiseerd werd en de deelnemers in de ban hield helemaal geen uitval. Heel wat leerkrachten zijn overigens geen vragende partij voor het organiseren van navorming binnen de lesuren. Vooral in het derde trimester en vooral voor vakken met weinig lesuren leidt dit volgens hen tot problemen om de leerstof afgewerkt te krijgen. Verscheidene leerkrachten sluiten zich ook aan bij een argument dat de directies geregeld hanteren: cumulatief met andere extra-muros activiteiten verstoort navorming binnen de lesuren het normale ritme van het schoolleven. Daarenboven vinden heel wat leerkrachten het vervelend dat hun collega's voor hen moeten inspringen.

In het basisonderwijs ligt de situatie enigszins anders wegens de bijna permanent vereiste aanwezigheid van de leerkrachten. In twee projecten loste de navormer het **vervangingsprobleem** op een creatieve manier op. In het ene geval gaf de navormer demonstraties met de leerlingen van de deelnemende leerkrachten zodat de lessen gewoon konden doorgaan. In het andere geval werden de leerkrachten in schuifjes nagevormd, zodat na een zekere tijd alle leerkrachten van de school dezelfde cursus hadden gevolgd. In twee schoolgerichte projecten anticipeerde de directeur: bij het opstellen van het lessenrooster zorgde hij ervoor dat de lessen godsdienst en zedenleer geconcentreerd werden op één dag. Hierdoor konden de leerkrachten godsdienst en zedenleer op die dag in de school als vervangers optreden.»

Sandwich

SCHOLLAERT: «Dat de navormingsprogramma's te overladen zijn en te weinig gericht op de onderwijspraktijk is een kritiek die je vaak hoort. Meer dan vroeger poneert de navorming nu nogal veel vaardigheidsdoelstellingen. De leerkrachten moeten dit of dat kunnen doen, terwijl er in het project geen tijd overblijft voor oefeningen. Louter training is ook niet voldoende. De leerkrachten zouden toch aan de hand van de meegegeven theorie moeten weten waarom men iets doet.

Sommige deskundigen beweren dat er voor bepaalde projecten 40 contactnamiddagen nodig zouden zijn. Gezien de zware taakbelasting van de leerkrachten vind ik een zevental veel realistischer. Vaardigheidstraining is een tijdsintensief proces. Daarom kan een belangrijk deel van de oefeningen naar de eigen klas verschoven wor-

den. Dat is het *sandwich-model*. Na de oefeningen kan de leerkracht verslag uitbrengen. Indien nodig kan de navormer remediëren. Dat vereist evenwel zeer veel flexibiliteit en professionaliteit van de navormer. Hij moet zich aan de situatie aanpassen. Waar een beroep wordt gedaan op losse voordrachthouders ligt dat moeilijker. Over het algemeen is de navorming dan **programma-gericht** i.p.v. leerkracht-gericht. Leraars klagen dat er bij de aanvang niet wordt gepeild naar hun ervaring en naar wat ze bij de instap in de navormingssessie al kennen en kunnen. Veel navorming is dan praat over de hoofden heen. Intussen legt de navormer de bal in het kamp van de school: *ik heb mijn werk gedaan, mijn verantwoordelijkheid stopt hier*. Anderzijds legt de school dan weer te makkelijk de bal bij de navormer. Als de navorming slaagt is er geen commentaar. Als de navorming mislukt is het de schuld van de navormer. Eigenlijk zijn de sfeer in de school en de houding van de directie vaak een beslissende factor voor de slagkracht van de navorming.»

Er wordt binnen het Departement Onderwijs gewerkt aan een nieuw decreet op de navorming waarbij de scholen de middelen zouden krijgen om een autonoom lokaal navormingsbeleid te voeren. Maar of er genoeg financiële middelen zullen zijn? Voor de vorming van de 12.000 Vlaamse ambtenaren wordt 170 miljoen uitgetrokken. Maar de leerkrachten moeten het in verhouding met véél minder stellen. De decretale navorming beschikt nu over een budget van 230 miljoen voor omgerekend 120.000 voltijdse personeelsleden in het onderwijs. Nederland en Groot-Brittannië investeren tien- tot vijftienmaal meer. Toch is 230 miljoen niet niets. En de leerkrachten die gerichte navorming volgen geven een meerwaarde aan het onderwijs. ■

«De navorming voor de spiegel» en vier case-studies: «Schoolmanagement tweede jaar», «Nieuwe informatie- en computertechnologieën (NICT) in het basisonderwijs», «Praktisch verkeersonderwijs», «Raamproject schoolgerichte navorming» - Departement Onderwijs - Externe evaluatie van de navorming - projectleider Rudi Schollaert - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 84

Navorming wordt een deel van het beroep.

Schoolgerichte navorming zuigt het hele team mee.

Twee derde van de leerlingen secundair onderwijs zeggen dat ze meestal hun best doen op school. Sommige leerkrachten

«Doe jij je best op school?», vroegen de onderzoekers aan meer dan 1000 leerlingen secundair onderwijs. De grote meerderheid vond van wel: twee op de drie antwoorden *altijd of meestal wel*. Dat zijn de **hooggemotiveerden**. Eén op de drie weet het niet zo zeker: *soms wel, soms niet*. Het percentage **laaggemotiveerden** (*meestal niet of nooit*) is verrassend klein: amper 5 %.

Jongensprobleem

Het verschil zit hem tussen de jongens en de meisjes. Demotivatie is blijkbaar vooral een jongensprobleem. Er zijn 72 % hooggemotiveerde meisjes en maar 59 % jongens.

allerhoogste toppen (slagen, een diploma halen enz.), de intrinsieke bengelen achteraan (graag veel weten: 56 %, plezier vinden in de studie: 15 %). Ze knikkeren dus om de knikkers, niet om het plezier van het knikkeren. Elk wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het eigenlijk andersom zou moeten zijn. Maar de praktijk is duidelijk anders.

Er is nauwelijks verschil tussen jongens en meisjes. De meisjes zijn zo mogelijk nog resultaatgerichter, al zijn er ook meer intrinsiek gemotiveerden. Jongens studeren nog meer dan meisjes voor een extra-beloning en voor waardering van de ouders. In het algemeen neemt de leergierigheid af met de jaren.

«Wij doen ons best, mijnheer»

zullen daaraan twifelen, anderen beamen dat een minderheid van ongemotiveerden inderdaad altijd in de kijker loopt. De motivatie van de leerlingen blijkt nogal mee te vallen, al zijn er grote verschillen.

ENQUETE

tiveerden inderdaad altijd in de kijker loopt. De motivatie van de leerlingen blijkt nogal mee te vallen, al zijn er grote verschillen.

HOE GEMOTIVEERD ZIJN ZE?

	Jongens	Meisjes
Laaggemotiveerd	8 %	1 %
Tussenin	33 %	27 %
Hooggemotiveerd	59 %	72 %

Bovendien worden de jongens met het ouder worden steeds minder studiegericht. Vooral na de eerste graad zit er een grote breuk. Bij meisjes zijn er nauwelijks verschuivingen over de drie graden heen, alleen een daling van het aantal hooggemotiveerden na de eerste graad (van 78 naar 68 %).

VERSCHUIVINGEN PER GRAAD BIJ DE JONGENS

	Hooggemotiveerd	Laaggemotiveerd
1ste graad	72 %	1 %
2de graad	56 %	10 %
3de graad	47 %	11 %

ASO, TSO en BSO

Het verraste de onderzoekers ook, maar het aantal laaggemotiveerden verschilt nagenoeg niet tussen ASO, TSO en BSO: overal zo'n 10 % bij de jongens en 1 % bij de meisjes.

Er zit wél een verschil tussen de onderwijsvormen voor het aantal hooggemotiveerden. Bij de jongens doen ASO en TSO het op dit vlak even goed (56 %), BSO minder (40 %). Bij de meisjes daarentegen scoren ASO en BSO even hoog (72 %) en valt TSO wat tegen (60 %).

De knikkers

Waarom zetten leerlingen zich in op school? Zeker niet omdat ze geboeid zijn door wat ze kunnen leren. In elke graad haalt zowel bij jongens als meisjes het motief «niet willen blijven zitten» meer dan 90 %. De extrinsieke redenen scoren de

DE MOTIVATIE OM TE STUDEREN

1. Slagen	94 %
2. Goed diploma halen	92 %
3. Later een tof beroep	92 %
4. Zittenblijven vermijden	92 %
5. Goede cijfers halen	87 %
6. Vermijden een sukkelaar te worden	81 %
7. Mijn ouders niet ontgoochelen	72 %
8. Eigen ontgoocheling vermijden	61 %
9. Graag veel weten en kennen	56 %
10. Prestatiedrang	49 %
11. Waardering krijgen van de ouders	44 %
12. Bij de besten willen horen	36 %
13. Voor het imago bij de medeleerlingen	36 %
14. Omdat de leerkracht mij aanstaat	22 %
15. Om afkeuring van de leerkracht te vermijden	20 %
16. Om een beloning te krijgen	20 %
17. Om geen straf te krijgen	16 %
18. Omdat ik studeren plezierig vind	15 %

Willen presteren

Prestatiedrang, het maximum van zichzelf willen geven, wordt over het algemeen door iets meer dan de helft van de leerlingen als belangrijk leermotief opgegeven. Maar het is opvallend hoe dat motief daalt per graad, vooral bij de jongens: van 65 % in de eerste graad, naar 45 % in de tweede en 25 % in de derde graad.

Oudere leerlingen motiveer je dus niet door hun eergevoel («alles eruit halen») aan te spreken. De meesten hebben daar geen boodschap aan. De onderwijsvorm maakt hier geen verschil.

Voor de ouders

Welke rol spelen ouders en leerkrachten als motiverende factor? Afkeuring of waardering door de ouders scoort dubbel zo hoog als dezelfde reacties van de leerkracht. Vooral in de eerste twee graden studeren de leerlingen om ontgoocheling van de ouders te vermijden (75 % bij jongens en meisjes) of om hun waardering te krijgen (54 % bij de jongens en 40 % bij de meisjes). Alleen bij de jongens in de derde graad worden de ouders plots veel minder belangrijk. Maar bij iedereen scoort waardering van de ouders maar half zo hoog als proberen hun ontgoocheling te vermijden.

Weinig jongeren studeren voor de leerkracht (20 %), al is dat in de eerste graad (27 %) toch een groter motief dan bij oudere leerlingen (18 %). Ook de mogelijkheid dat de leerkracht hen links zou kunnen laten liggen is voor jongens in de eerste graad (32 %) een groter motief dan in de tweede (19 %) of de derde graad (11 %). Bij meisjes is dat motief constanter maar wel kleiner (18 %). De onderwijsvorm maakt op dit vlak weinig verschil, tenzij dat meisjes veel meer studeren om niet door de leerkracht afgekeurd te worden in BSO (25 %) dan in TSO (17 %) en ASO (11 %). Jongens gebruiken dat motief veel meer in TSO (23 %) dan in ASO (13 %) of BSO (13 %).

Hun imago

Voor één op de drie leerlingen zijn de medeleerlingen een reden voor studie-inzet. Evenveel jongens als meisjes studeren omwille van hun imago bij de medeleerlingen of uit competitiedrang. Bij meisjes zijn die motieven constant voor de drie graden en de verschillende onderwijsvormen. Alleen de competitiedrang speelt bij de meisjes in TSO (17 %) veel minder dan in ASO (34 %) en BSO (44 %).

Bij jongens zijn imago en competitie in de eerste graad (52 %) veel belangrijker dan in de tweede (37 %) of derde graad (24 %).

Straf en beloning

Een mogelijke beloning of straf is voor hooguit één op de vijf leerlingen een motief om te studeren. Beloning motiveert daarbij méér dan het vooruitzicht op straf, zeker bij jongens. In de eerste graad studeren 32 % van de jongens voor een beloning. Dat percentage neemt sterk af in de volgende graden. Straf en beloning spelen in de derde graad nog slechts een kleine rol. Het meest markante resultaat is evenwel dat meer BSO-jongens en -meisjes gemotiveerd worden door beloning en straf dan leerlingen in ASO en TSO.

Geen plezier

De onderzoekers plaatsen de resultaten in een ruimer kader van de schoolbeleving in Vlaanderen.

TONY DE BLEECKERE: De meeste leerlingen -ook in het technisch en beroepsonderwijs- laten weten dat zij naar hun gevoel hun best doen op school. Dat is een beetje in tegenspraak met uitspraken van opvoeders (leraars, ouders...) over dalende studiemotivatie. Er is hier mogelijk sprake van perceptieverschillen tussen leerlingen en opvoeders. Misschien merken zij de betrokkenheid

van de leerlingen niet op of stellen zij andere (te hoge?) verwachtingen.

Het loopt vooral fout bij de jongens?

DE BLEECKERE: Vooral in de tweede helft van het secundair onderwijs boeit het studiegebeuren de jongens veel minder. Men kan natuurlijk opmerken dat de perceptie van hun motivatie realistisch wordt, maar indien dit fenomeen in die mate doorspeelt zou dit ook zichtbaar moeten zijn in het reactiepatroon van de meisjes. En dat is niet het geval.

Is het secundair onderwijs beter afgestemd op meisjes dan op jongens?

DE BLEECKERE: Meisjes voelen zich volgens de perceptie van hun eigen leermotieven in elk geval beter aangepast dan jongens. Ze hebben meer plezier in het studeren, zijn ijveriger en hoger gemotiveerd. Opmerkelijk is dat zij tussen de leermotieven nog meer dan de jongens nadruk leggen op resultaatgerichtheid. Meisjes vinden een «tof beroep» nog belangrijker dan jongens. Men krijgt zo het gevoel dat hun aanpassingsproces tijdens heel het secundair onderwijs een stuk vlotter verloopt.

Meisjes én jongens zijn zeer resultaatgericht.

DE BLEECKERE: De resultaten tonen zeer duidelijk de heersende *diplomadwang* in onze samenleving. Leerlingen studeren niet voor hun plezier maar «voor later» en om persoonlijke en sociale mislukkingen te vermijden. Zittenblijven vinden zij zéér naar; het voorkomen ervan is voor hen een belangrijk studiemotief.

Studieplezier is er niet bij

DE BLEECKERE: De school heeft de sleutel tot maatschappelijk succes (slagen in het leven) in handen. Ouders en leerlingen weten dat dit zo is of, beter gesteld, zij geloven sterk dat dit het geval is. Ouders benadrukken het «goed je best doen» voor de leerlingen vanuit de overtuiging dat een geslaagde schoolloopbaan de toegangspoort is tot succes en het latere leven. De leergierigheid en prestatiegerichtheid is dus voor de leerlingen veeleer een pasmunt voor de toekomst dan voor de persoonlijke ontwikkeling. In deze context is studieplezier blijkbaar de vreugde van een minderheid. ■

Het onderzoek naar studiemotivatie werd uitgevoerd in opdracht van *Caleidoscoop* bij meer dan 1000 leerlingen van het vrij secundair onderwijs. Centrum voor Studie- en Beroepsoriëntering (CSBO) - M. Lemonnierlaan 129 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 57 08

Studieplezier, de vreugde van een minderheid?

«Ik heb de blauwe plekken wel gezien maar wat kan je daar als leraar aan doen?» Elke leerkracht

Eén op de tien kinderen ondergaat één of andere vorm van mishandeling. In 1992 ontvingen de zes Vlaamse *Vertrouwensartscentra* 2669 meldingen van mishandeling bij minderjarigen. Ongeveer 30 % van de meldingen signaleerden seksueel misbruik; 29 % lichamelijke en 14 % emotionele mishandeling. Die meldingen kwamen in 42 % van de gevallen vanuit de omgeving van het slachtoffer (buren, kennissen, familie...), in 36 % vanuit de gezondheidszorg en de wel-

nele mishandeling? Slechts in een klein percentage beschikken we over harde bewijzen. Een leraar moet voortdurend alert blijven voor signalen. Want slechts een vijfde van de slachtoffers zoeken zelf hulp. De meesten durven er niet over te praten. Maar hun lichaam zendt signalen uit. Bij emotionele verwaarlozing wijzen de signalen erop dat het kind te weinig liefde, aandacht of stimulatie krijgt. Als het kind zich plots anders gaat gedragen of ineens een uitbarsting van agressie

De zon geeft geen

heeft wel eens een geval van kindermishandeling opgemerkt. Drie op de vier zeggen echter dat ze niet weten hoe ze daarmee moeten omgaan. In elke klas kan nochtans een slachtoffer zitten. En ook zonder blauwe plekken is er veel lichamenlijk en emotioneel kinderleed. Soms worden ook leerkrachten beschuldigd.

zijnsorganisaties en in 13 % vanuit de school en het PMS. Alles wijst erop dat de meldingen slechts het topje van de ijsberg zijn. Betrokken gezinnen proberen kindermishandeling angstvallig voor de buitenwereld te verbergen.

Alle kinderen zijn potentiële slachtoffers. Enkel wie bereid is te aanvaarden dat kindermishandeling frequent voorkomt en kinderen uit alle sociale milieus treft, zal signalen kunnen herkennen. Maar welke signalen vallen onder de verzamelnaam *kindermishandeling*? Dr. Peter Adriaenssens, coördinator van het Vertrouwensartscentrum UZ Leuven, omschrijft kindermishandeling als elke vorm van geweld die kinderen overkomt door toedoen of door nalatigheid van ouders of verzorgers en waarbij lichamelijke en/of emotionele schade het gevolg is of kan zijn. We onderscheiden drie vormen van kindermishandeling: lichamelijke en emotionele mishandeling, lichamelijke en emotionele verwaarlozing en ten slotte seksueel misbruik. Seksueel misbruik verwijst naar handelingen waarbij het kind aangezet of gedwongen wordt tot seksuele daden die niet horen bij de leeftijd van het kind.

Dat gaat over oppervlakkige betastingen tot verkrachting en kinderpornografie. In de praktijk komen de meeste vormen van mishandeling in combinaties voor.

Te weinig liefde

Veel leraars merken er blijkbaar niets van. Sluiten ze liever de ogen?

LIESBETH SMEYERS, teamcoördinator van het Leuvense Vertrouwensartscentrum (VAC): Nee, maar vaak weten ze niet hoe ze met het verschijnsel moeten omgaan. Ook het standpunt van *moei je niet met andermans zaken vooral als het geweld binnen het gezin betreft* blijft hardnekkig ingenomen.

Misschien uit onwetendheid?

SMEYERS: Uit een beperkt onderzoek bij 300 Tiense leerkrachten blijkt dat drie op de vier te weinig weten over kindermishandeling en de preventie ervan. Toch beweren 88 % in de laatste vijf jaar ten minste één geval van kindermishandeling te hebben gemerkt. Van de ondervraagden zijn 80 % van mening dat het gerecht de beste instantie is om hulp te zoeken en 70 % hebben wel hoge verwachtingen van het VAC maar slechts weinigen zetten de stap om een geval te melden.

Je moet toch al over harde bewijzen beschikken om een ouder aan te klagen.

SMEYERS: In de hulpverlening mag men niet wachten op bewijzen. Hoe bewijs je trouwens emotio-

nale mishandeling. Toch is dit een duidelijk sein dat er iets scheelt.

Kan de leraar bij een vermoeden van mishandeling de ouders aanspreken?

SMEYERS: Als het kind niet goed meer functioneert op school kan hij de ouders sneller aanspreken en voorzichtige vragen: ik zie dat uw kind zich anders gedraagt dan een maand geleden, is er misschien iets aan de hand? Waarschijnlijk krijgt hij geen bevestiging van zijn vermoeden maar hij heeft in elk geval te kennen gegeven dat hij open staat voor een gesprek. Op een ongedwongen manier steekt hij de hand uit. Elke actie geeft niet meteen resultaten. We hebben trouwens geen pasklare antwoorden of oplossingen.

Incest

Wat doe je als je te weten komt dat een vader zijn dochter misbruikt?

SMEYERS: In incest-gevallen hebben de slachtoffers al zoveel remmen dichtgetrokken eer ze met hun verhaal over de brug komt dat de leerkracht niet onmiddellijk iets kan doen. Het slachtoffer staat onder druk en verlangt geheimhouding. Het beste spreek je met het slachtoffer af welke stappen er *samen* ondernomen kunnen worden. Je kan bijvoorbeeld afspreken om samen naar de hulpverlening te gaan zonder er eerst iemand anders bij te betrekken. Weten dat een kind in nood zit zonder dat je iets mag doen is trouwens niet te dragen. Op dat moment moet je grenzen overschrijden en de hulp van derden inroepen. Zeker als het slachtoffer in een crisissituatie zit kan je bijvoorbeeld aan de moeder zeggen dat er met haar dochter ernstige problemen zijn en dat ze dringend hulp moet zoeken. Je moet meehelpen het kind in veiligheid te brengen. Of de leerkracht kan minstens duidelijk maken dat hij klaar staat mocht men hem nodig hebben. Je kan het slachtoffer niet dwingen «het» te zeggen. Sommigen proberen in die zin het vertrouwen te winnen. Maar vertrouwen *geven* is veel belangrijker.

Kan je dat alleen aan?

Eén op de tien kinderen wordt mishandeld.

KINDERMISHANDELING

SMEYERS: Elk vermoeden moet je bespreken met een collega of met de directie. Het probleem is immers te moeilijk, te complex en te delicaat om het alleen op te lossen. De school kan contact opnemen met het PMS-centrum of met het Medisch Schooltoezicht. Daar zijn ze voldoende vertrouwd met het probleem om verdere acties te ondernemen. Je kan ook advies vragen aan een Vertrouwensartscentrum of de situatie melden. Daarna beslist de leerkracht in overleg met het

dan al een netwerk van slachtoffers. Soms voelen collega's zich erg schuldig omdat ze al langer een vermoeden hadden maar niets hebben ondernomen.

De directie houdt liever het deksel op het vuile potje?

DR. ADRIAENSSENS: Er zijn scholen die wel de moed hebben om de zaak te klaren. Maar die lopen het risico gestraft te worden voor hun open houding. We stellen al langer aan de overheid voor om die

SIGNALEN VOOR DE LERAAR

Kindermishandeling opsporen is geen makkelijke zaak. Mishandelde kinderen vertonen immers vaak een grote verscheidenheid aan symptomen. Toch zijn er signalen die kunnen verwijzen naar mishandeling.

- Bij *lichamelijke mishandeling of verwaarlozing*: onverklaarbare blauwe plekken of breuken, littekens van brandwonden, kale plekken in het haar, moe zijn of lusteloosheid vertonen, verwaarloosde gezondheid, armoedige kledij...

- Bij *emotionele mishandeling of verwaarlozing*: spreek-en/of leer-moeilijkheden, asociaal gedrag, te meegaand of te passief zijn, te veel aandacht opeisen, zelden spontaan glimlachen of spelen...

- Bij *seksuele mishandeling*: afkeurig staan tegenover of overdreven zoeken naar lichamelijk contact, agressief of teruggetrokken zijn, hyperventileren, depressief zijn, onverklaarbare buikpijn hebben, uitdagend seksueel gedrag vertonen...

warmte meer

Centrum in welke mate hij bij de zaak betrokken wil blijven.

Ook op school

Kindermishandeling komt ook voor binnen de schoolmuren. Moeten we daar elke draai om de oren bij tellen?

DR. ADRIAENSSENS: Een leerkracht kan op een bepaald moment in een stress-situatie een draai aan een leerling verkopen. Ik hoop dat de ouders niet voor elke oorveeg naar het parket stappen. Zo kan elke leerkracht in zijn loopbaan ooit eens beschuldigd worden van kindermishandeling. Er kan wel een pedagogisch conflict rijzen en hierover moet een gesprek mogelijk zijn. Bij kindermishandeling is er sprake van opgezoch-

te omstandigheden. De betrokken leraar zoekt regelmatig hetzelfde kind op, zet het onder druk zodat het thuis niets durft te zeggen. De pleger ontkent de feiten of gaat probleemgedrag van het kind opblazen om zichzelf vrij te pleiten.

Met welke vormen van mishandeling binnen de school komt u het meest in contact?

DR. ADRIAENSSENS: De meeste meldingen gaan over seksueel misbruik, pedofilie. Bij seksueel misbruik moet men niet altijd denken aan penetratie of verkrachting. Slechts 15 % van de slachtoffers van seksueel misbruik werden verkracht. De meeste plegers vermijden dat het parket over harde bewijzen zou beschikken. Maar elke vorm van grensoverschrijdend gedrag, is bij wet voor ieder kind jonger dan tien gelijkgesteld met verkrachting. En onder de 16 jaar gelijkgesteld met ongewenste intimiteiten. Hoeveel gevallen? Er bestaan bij ons geen statistieken over. Meestal zijn er in de gevallen die aan het licht komen meerdere jongeren betrokken. De pleger weet hoe hij de grenzen bij het kind kan doorbreken. Via intimidatie kan hij relatief veilig andere slachtoffers zoeken. Als de zaak toch uitkomt is het hope-

scholen een kredietjaar te geven waardoor ze hun zelfde aantal leerkrachten kunnen behouden. Deze regeling moet het tijdelijk verlies van leerlingen wegens het *schandaal* opvangen.

Scholen die zwijgen blijven bijgevolg goed voor de buitenwereld.

DR. ADRIAENSSENS: We stoten op iets onrechtvaardigs. Men kan een vastbenoemde leerkracht slechts aanspreken als die door het parket vervolgd wordt. Als er dus al harde bewijzen geleverd werden. De slachtoffers moeten daarvoor eerst ontzettend veel informatie doorgeven aan het parket. Dat vraagt van hen extreem veel moed.

Staat de directie dan helemaal machteloos?

DR. ADRIAENSSENS: Ze kan in samenwerking met het hele schoolteam een basisscenario uitwerken voor dergelijke gevallen. Als de pleger binnen de schoolmuren wordt ontdekt speelt de directeur een sleutelrol in het gesprek, als dat alsnog kan plaatsvinden. Hij kan bijvoorbeeld een klacht van ouders met de pleger bespreken. Hij steekt een hand uit voor er bedreigd wordt met een juridische interventie. Veel ouders willen trouwens hun kind beschermen tegen een mogelijke juridische hetze. Bij de behandeling van een klacht worden er namelijk te veel instanties betrokken. Men loopt met het misbruikte kind overal te koop, ook bij mensen die voor een begeleiding niet opgeleid zijn. Als de pleger bekent, is in bepaalde gevallen het schoolteam de beste sociale controle. We kennen gevallen waarbij een contract werd ondertekend tussen de pleger, de directie en het PMS-centrum en waarin een aantal afspraken werden opgenomen. Een leraar die tegenover de jongere erkent wat hij gedaan heeft is bijna een rijkdom in vergelijking met de leerkracht die halsstarrig blijft ontkennen, zich onrechtmatig verdacht voelt en alles afwentelt op de fantasie van het kind. ■

- *Ook een anonieme melding kan - Vertrouwensartscentra Kind in Nood: Antwerpen ☎ 03-230 41 90 - Brugge ☎ 050-34 57 57 - Brussel ☎ 02-477 60 60 - Gent ☎ 09-233 10 10 - Hasselt ☎ 011-27 46 72 - Leuven ☎ 016-34 31 31*

- *Kindermishandeling: voor het leven beschadigd - Ben Rensen - A.W. Bruna Uitgevers (1990) - Opvoeden met alle geweld. Hardnekkige gewoontes en hardhandige opvoeders - H.E.M. Baartman - SWP Utrecht (1993)*

Artikel 1 van onze grondwet luidt nu: «België is een federale Staat, samengesteld uit de gemeenschappen en de gewesten.» De koers van de staats-hervorming is in vier etappes gereden: 1970, 1980, 1988-1989 en een afsluitende tijdrif in 1993. Op 1 januari 1995 zal het Brabant uit de geschiedenis van België ophouden te bestaan en plaats maken voor Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Daarmee wordt een proces van staats-hervorming afgerond dat meer dan twintig jaar heeft geduurd.

Vroeger was het misschien eenvoudiger: er was een bestuur dicht bij de burger (de gemeente), een bestuur ver van de burger (de staat) en een tussenbestuur (de provincie). Tegenwoordig zijn er vijf verschillende besturen: federale overheid, Gemeenschappen, Gewesten, Provincies en Gemeenten. Elk heeft zo zijn eigen bevoegdheden.

De federale Staat: de regering valt niet meer

De federale Staat blijft bevoegd voor financiën, landsverdediging, justitie, sociale zekerheid, de leiding van de buitenlandse betrekkingen, belangrijke delen van de volksgezondheid en binnenlandse zaken. De federale Regering telt nog maximaal 15 ministers, die bovendien hun ministerstoel niet mogen combineren met een stoel in het parlement. Deze regering wordt ook veel stabielier omdat ze in principe de volle vier jaar tussen twee parlementsverkiezingen zal aanblijven. Dat noemen we een *legislatuurregering*. Die kan enkel vallen als een volstrekte meerderheid van de Kamer een alternatieve formule voorstelt of als de regering de solidariteit tussen haar ministers niet meer kan handhaven.

De federale Regering moet rekenschap afleggen aan het federale Parlement. Dit is samengesteld uit twee Kamers, de Kamer van Volksvertegenwoordiging en de Senaat. Tot zover klinkt alles natuurlijk bekend, maar het samenspel tussen beide Kamers is grondig veranderd. Beide Kamers blijven op gelijke voet bevoegd voor grondwetsherzieningen, internationale verdragen, goedkeuring van

naturalisaties. De Kamer oefent ten slotte op haar eentje de politieke controle uit over de federale Regering. De ministers moeten dus enkel en alleen rekenschap afleggen in die Kamer.

De Senaat behoudt wel een algemeen initiatiefrecht: als ze een tekst aanneemt heeft de Kamer 60 dagen tijd om hierover ook een beslissing te nemen. Daarnaast is alleen de Senaat bevoegd om tussen te komen bij conflicten tussen het federale Parlement en de Raden. Ten slotte begint de parlementaire weg steeds in de Senaat als het gaat over wetsontwerpen die een internationaal verdrag bekrachtigen.

De *samenstelling* van de Kamers zal eveneens wijzigen na de volgende parlementsverkiezingen. Dan zal de Kamer van Volksvertegenwoordiging nog slechts 150 leden tellen (in plaats van 212). Zij worden rechtstreeks verkozen. De Senaat zal 71 leden tellen (in plaats van nu 185). Er komen 40 rechtstreeks verkozen senatoren (25 Nederlandstaligen en 15 Franstaligen). De *parlementen* van de gemeenschappen wijzen 21 gemeenschaps-senatoren aan (10 Vlamingen, 10 Walen en 1 Duitstalige) en 10 senatoren worden gecoöpteerd (6 uit de Nederlandse taalgroep, 4 uit de Franse taalgroep). De meerderjarige kinderen van de Koning zijn in dit schema niet meegeteld. Zij blijven wel van rechtswege senator. Sinds de troonsbestijging van Koning Albert II zijn er dus drie nieuwe senatoren bijgekomen.

Gemeenschappen en Gewesten: versterkte macht

Er zijn drie Gemeenschappen: de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige. Er zijn ook drie Gewesten: het Vlaamse, het Waalse en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Gemeenschappen en Gewesten zijn bevoegd voor alle materies die de federale overheid heeft afgestaan. Opvallend is dat Gemeenschappen en Gewesten voortaan ook internationale verdragen kunnen afsluiten.

Gemeenschappen zijn gebaseerd op taal. Die is aan de persoon gebonden, vandaar dat de Gemeenschappen bevoegd zijn voor alle *persoonsgebonden materies*. Dat zijn cultuur, onderwijs, audiovisuele media, curatieve en preventieve ge-

«Juf, in ons boek staat dat België negen provincies telt.» «En ik zeg dat het er tien zijn!», zucht de juf. Een nieuwe grondwet betekent ook dat de

WEGWIJS

schoolboeken niet meer kloppen. En wat is precies het verschil tussen een Gewest en een Gemeenschap? Vragen waarop elke leraar het antwoord zou moeten kennen.

Een land met tien provincies

samenwerkingsakkoorden tussen de gemeenschappen, wetten over de Raad van State, voorstelling van kandidaten voor Arbitragehof, Hof van Cassatie en Raad van State. Beide Kamers behouden het parlementair initiatiefrecht, wat betekent dat elke parlementariër wetsvoorstellen mag indienen.

Voor alle *gewone* materies verandert de zaak. Voortaan volstaat een meerderheid in de Kamer van Volksvertegenwoordiging om een wetsontwerp tot wet te maken. De senatoren kunnen enkel nog hun zeg doen als minstens 15 senatoren een onderzoek van de teksten eisen. De Kamer is als enige bevoegd voor de wetten met betrekking tot de burgerlijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers, voor de begroting en de rekeningen van de Staat, voor de vastlegging van het legercontingent en voor het verlenen van

neeskunde, jeugdbescherming, gebruik van talen, wetenschappelijk onderzoek en internationale betrekkingen voor deze terreinen. Gewesten hebben te maken met *economische gebieden*, streken, regio's. Daarom zijn ze bevoegd voor ruimtelijke ordening en stedenbouw, leefmilieu, landinrichting en natuurbehoud, huisvesting, waterbeleid, toezicht over de ondergeschikte besturen (provincies en gemeenten), werkgelegenheid, openbare werken, vervoer, economie, kredietverlening, buitenlandse handel, landbouw, energie, wetenschappelijk onderzoek en internationale betrekkingen voor deze terreinen.

In Vlaanderen is er geen probleem rond deze bevoegdheden: Gemeenschap en Gewest worden immers bestuurd door één Regering en één Raad. Aan Franstalige zijde zijn er twee Regerin-

gen en twee Raden, één voor de Franse Gemeenschap en één voor het Waalse gewest (dit is trouwens ook bevoegd voor het Duitstalige landsdeel). Die hebben dus de bevoegdheden strikt moeten verdelen.

Vlaamse Raad, Franse Gemeenschapsraad, Waalse Gewestraad, Brusselse Hoofdstedelijke Raad, Duitse Gemeenschapsraad: naast het federale Parlement telt het nieuwe België dus nog eens vijf wetgevend vergaderingen. De teksten die ze goedkeuren hebben evengoed kracht van wet.

Hier wat minder, daar wat meer

Na de volgende verkiezingen telt de Vlaamse Raad 118 rechtstreeks verkozen leden en de Waalse Gewestraad 75 leden (in plaats van nu 104). De Brusselse Hoofdstedelijke Raad blijft zoals vroeger op 75 leden. Zes leden van de Nederlandse taalgroep van de Brusselse Raad hebben ook zitting in de Vlaamse Raad. Die telt dus voortaan 124 leden (in plaats van nu 186).

De Franse Gemeenschapsraad zal 94 leden tellen (in plaats van nu 132): 19 leden uit de Franse taalgroep van de Brusselse Raad + 75 leden van de Waalse Gewestraad. De 25 leden van de Duitse Gemeenschapsraad werden al rechtstreeks verkozen en dat blijft gewoon zo.

Bovendien krijgen de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Franse Gemeenschapsraad *constitutieve autonomie*. Zij bepalen in de toekomst zelf hun ledental, hun vergoeding, het aantal ministers in hun regering enz.

Heel belangrijk is bovendien dat het *dubbelmandaat* voortaan verdwijnt. Dat betekent dat een lid van het federale Parlement niet tegelijk in een andere Raad kan zetelen. Door de opheffing van dit dubbelmandaat neemt het aantal raadsleden niet toe. In de federale Kamers staan immers voortaan heel wat minder stoelen (vroeger 396 en nu 221). Vroeger waren er in totaal 496 raadsleden; nu zijn er dat zes minder.

Provincie: we hebben er nu tien

Vanaf 1 januari 1995 wordt de provincie Brabant opgesplitst in twee nieuwe provincies: **Vlaams-Brabant** en **Waals-Brabant**. In Vlaams-Brabant wordt Leuven hoofdplaats. Daar resideert de nieuwe gouverneur. Een adjunct van de gouverneur ziet toe op de naleving van de taalwetten, meer bepaald in de faciliteitengemeenten (Linkebeek, Sint-Genesius-Rode enz.). De 19 Brusselse gemeenten behoren tot geen van beide provincies. Ze krijgen wel een gouverneur (coördinatie van de traditionele veiligheidstaken) en een vice-gouverneur (taalwetten).

De gang naar de stembus

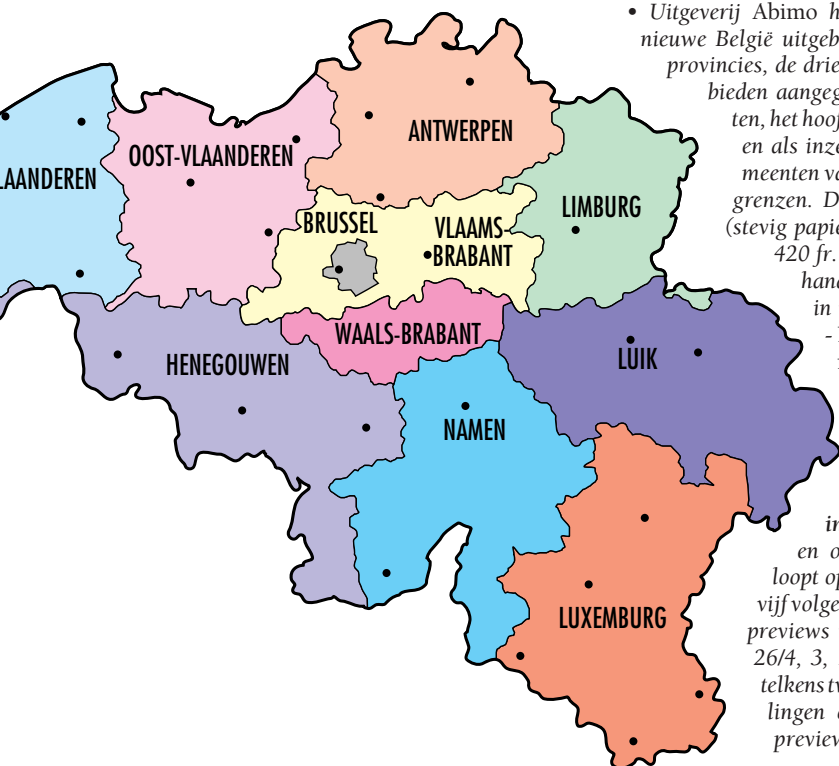
Bij de volgende parlementsverkiezingen worden we dus voor meer keuzes geplaatst. Als Vlaming hangen we nu immers af van de beslissingen van twee regeringen: de federale en de Vlaamse Regering. We moeten dus voortaan twee parlementen kiezen: het federale Parlement (lijst voor de kamer en lijst voor de senaat) en de Vlaamse Raad (één lijst). Vlamingen in Brussel kiezen ook voor twee parlementen: het federale Parlement en de Raad voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. ■

• Journalist Marc Platel schreef *Het nieuwe België - Andere Belgen, een schets van de opeenvolgende staats-hervormingen sinds het ontstaan van België*. U vindt er een massa schema's die de Belgische structuren verduidelijken. Het boek is uitgegeven door Uitgeverij CreArt - Essendreef 12 - 8300 Knokke - ☎ 050-60 80 00. Het boek telt 184 blz. en kost 995 fr.

• Uitgeverij Kluwer Editorial heeft de tekst van de nieuwe Grondwet van Federaal België uitgegeven als een bijlage bij het Politiek Zakboekje. Abonnees op dit Zakboekje hebben de tekst ondertussen gratis ontvangen. U kunt de nieuwe Grondwet ook gewoon bestellen voor de prijs van 190 fr. (of 140 fr. bij een bestelling van meerdere exemplaren). Uitgeverij Kluwer Editorial - Excelsiorlaan 18 - 1930 Zaventem - ☎ 02-719 15 11.

• Uitgeverij Abimo heeft een landkaart van het nieuwe België uitgebracht. Hierop staan de tien provincies, de drie gewesten en de vier taalgebieden aangegeven. U krijgt alle gemeenten, het hoofdwegenet, spoorwegen enz. en als inzet een kaartje met de 19 gemeenten van het Gewest Brussel en hun grenzen. De kaart meet 86 x 106 cm (stevig papier, vierkleurendruk) en kost 420 fr. (380 fr. vanaf 3 ex.). Een handleiding voor de leerkracht is in voorbereiding. Uitg. Abimo - Kleemstraat 4 - 9250 Waasmunster - ☎ 052-46 24 07.

• De knikkers en het spel is een reeks van zes uitzendingen (BRTN-Instructieve omroep) over de politieke werking en politieke instellingen in België, Europa en op wereldvlak. Aflevering 1 loopt op 19 en 22/4 op TV1. Van de vijf volgende afleveringen zijn er eerst previews voor leerkrachten op 19 en 26/4, 3, 10 en 17/5 op TVTWEË en telkens twee uitzendingen voor de leerlingen op TV1 in de week na de preview.

De schoolboeken kloppen niet meer

GRATIS VOOR LEERKRACHTEN

In elk postkantoor vindt u twee folders van INBEL, de federale voorlichtingsdienst. Eén folder schetst heel beknopt de veranderingen, de andere geeft alle adressen van de regeringen, ministeries en raden. Bij INBEL kunt u ook **De Staatshervorming** bestellen, een handige én gratis brochure (in het Nederlands, Frans of Duits) waarin alle wijzigingen worden opgesomd. Er is ook **pedagogisch materiaal**: een videofilm met brochure (speciaal voor leerlingen van 12 tot 15 jaar) en een didactische dia-audio-montage (speciaal voor leerlingen van 15 tot 18 jaar). Deze pakketten zijn gratis voor leerkrachten en worden op eenvoudige aanvraag toegestuurd. U vraagt ze aan bij INBEL - Informatiecentrum - Regentlaan 54 - 1000 Brussel - ☎ 02-514 08 00 - fax 02-512 51 25.

De kortste weg naar Brussel

«Brussel» en «het ministerie» staan in veel scholen nog synoniem voor de Gordiaanse knoop. U kent de straffe verhalen. Toch waait daar al enige tijd een nieuwe wind: het ministerie is er voor de leerkrachten en niet andersom. Een eerste overzicht van nuttige adressen waar u in het Departement Onderwijs terecht kunt.

ALGEMENE DIENSTEN

Centrum voor Informatie en Documentatie

Koningsstraat 71 - 1000 Brussel

Infolijn

02-219 18 00

Eén nummer voor al uw vragen over onderwijs!

Publikatiedienst

02-219 94 36

Onderwijsbrochures en andere publikaties van het departement

Onderwijsbibliotheek

02-219 81 89 en 02-219 79 99

Unieke bibliotheek gespecialiseerd in onderwijsboeken en -tijdschriften. Gratis uitlening voor alle Vlaamse leerkrachten (ook per post).

ADIOV

02-219 82 19 en 02-219 93 83

Automatisch Documentatie- en Informatiesysteem voor het Onderwijs in Vlaanderen, met korte beschrijvingen van Vlaamse onderwijsdocumenten: boeken, tijdschriftartikelen, rapporten enz. De informatie is gratis en maar één telefoontje ver; kan ook via modem.

Bestuur Statistiek

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 46 43

Verzamelt en publiceert statistische gegevens (leerkrachten, leerlingen en diploma's) in het Statistisch Jaarboek van het Onderwijs en in brochures (algemene gegevens, beperkte telling van september, gegevens over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) in de reeks Statinfo.

Centrum voor Onderwijsmedia

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 45 58

Stelt educatieve media ter beschikking van scholen: videofilms, software (evaluatierapporten én financiële tussenkomst bij aankoop van gevalideerde pakketten), CD-I, CD-ROM, kopies van BRTN-schooluitzendingen enz.

Bestuur PMS-Begeleiding

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 46 00

Belast met algemeen beheer (reglementering, subsidiëring), begroting en controle van de werkingstoelagen van de PMS-centra. Beheert de administratieve en financiële loopbaan van PMS-personeel, inspectieleden en pedagogisch begeleiders.

Bestuur Begeleiding, Navorming en Uitwisseling

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 45 79

Personeelsdossiers van de inspectie en begeleidingsdiensten. Navormingsprojecten. Internationale samenwerkingsprogramma's (bijvoorbeeld EG-uitwisseling van leerkrachten), internationale activiteiten (bijvoorbeeld Euroklassen) en studiedagen. Postuniversitaire studiebeurzen in het buitenland.

Bestuur Studietoelagen

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 42 11

Behandeling van aanvragen van studietoelagen voor leerlingen secundair en studenten hoger onderwijs.

Bestuur Leerlingenvervoer

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 45 88

Net- en niveau-overschrijdende organisatie, betaling en controle van het leerlingenvervoer.

Algemeen Inspecteur-Generaal

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

02-211 46 37

Coördineert de werkzaamheden van de inspectie. Organiseert de werkzaamheden van de inspecteurs kunstonderwijs, PMS-centra, volwassenenonderwijs en van de inspecteurs levensbeschouwelijke vakken. Coördineert het jaarlijkse rapport van de inspectie over het Vlaamse onderwijs.

Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO)

Handelskaai 7 - 1000 Brussel
02-217 41 90

Wetenschappelijke stafdienst van de overheid, belast met de ontwikkeling van eindtermen. Ontwikkelt voor de inspectie de instrumenten om de werking van de onderwijsinstellingen te analyseren. Ook belast met het ontwerpen van methoden voor de ontwikkeling van leerplannen en lessenroosters.

DIENSTEN VAN DE SECRETARIS-GENERAAL

Secretariaat van de secretaris-generaal

Rijksadministratief Centrum (RAC) - Arcadengebouw - 1010 Brussel
02-210 53 90

Dienst Internationale Betrekkingen

RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel
02-210 51 21

Opvolgen van het internationaal beleid i.v.m. onderwijs (o.a. Oeso, Raad van Europa, EU, Unesco, culturele en andere bilaterale akkoorden enz.). Bijvoorbeeld Erasmus, Tempus, Comett en Lingua.

Juridische Dienst

RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel
02-210 51 38 en 02-210 51 84

Juridische adviezen (intern), geschillendossiers, arbeidsongevallen, buitendienstongevallen, beroepsziekten.

Bestuur Algemeen Beheer van het Personeel van de Onderwijsinstellingen

RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel
02-210 51 72

Ondersteunen van de werkstations. Uitwerken, toelichten en interpreteren van reglementaire bepalingen. Formaliseren van procedures. Oplossen van problemen in het kader van de behandeling van personeelsdossiers. Centraliserende rol inzake de ordonnancering van de loonuitgaven en de algemene werkgeversverplichtingen.

BASIS- en BUITENGEWOON ONDERWIJS

Administratie Basis- en Buitengewoon Onderwijs

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel
02-211 44 87

Schoolbeheer. Wettelijke en reglementaire teksten. Werkingstoelagen en controle van de boekhouding. Organisatie basisonderwijs. Organisatie buitengewoon basis- en secundair onderwijs. Administratieve en geldelijke loopbaan, reffectaties, terbeschikkingstellingen enz. Werkstations 1 tot 14.

Inspecteur-generaal Basisonderwijs

Koningsstraat 138 - 1000 Brussel
02-211 45 15

Organiseert de werkzaamheden van de inspecteurs en inspecteurs-coördinator basis- en buitengewoon basisonderwijs.

SECUNDAIR ONDERWIJS

Administratie Secundair Onderwijs

RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel
02-210 52 86

Decretale en reglementaire teksten en omzendbrieven en hun interpretatie. Schoolstructuur en leerlingenspreiding. Werkingstoelagen en controle van de boekhouding. Administratieve en geldelijke loopbaan, reffectaties en terbeschikkingstellingen. Werkstations 15 tot 38 en 48A, 48B en 49.

Inspectie-generaal Secundair Onderwijs

RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel
Inspecteur-generaal

02-210 53 22

Inspecteur-coördinator ASO-KSO

02-210 52 85

Inspecteur-coördinator TSO-BSO-BuSO

02-210 52 84

HOGER ONDERWIJS EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek

Koningsstraat 136 - 1000 Brussel
02-211 42 65

Organisatiestructuur van het academisch onderwijs. Fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Voorbereiding en uitvoering van het HOBu. Administratieve en geldelijke loopbaan van het HOBu-personeel, reffectaties en terbeschikkingstellingen. Werkstations 39 tot 41.

Inspecteur-generaal Hoger Onderwijs

Koningsstraat 136 - 1000 Brussel
02-211 42 83

Organiseert de werkzaamheden van de inspecteurs hoger onderwijs.

PERMANENTE VORMING

Administratie Permanente Vorming

Koningsstraat 172 - 1000 Brussel
02-219 36 23 toestel 264

Omvat onderwijsdiensten die buiten het gewone dagonderwijs vallen: afstandsonderwijs, deeltijds kunstonderwijs, basiseducatie en volwassenenonderwijs. Werkstations 44 tot 46.

KABINET

Luc VAN DEN BOSSCHE, Gemeenschapsminister van Onderwijs en Ambtenarenzaken

RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel
02-210 62 11

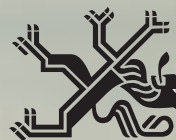
klasse

SPORT BUITEN DE SCHOOL

Op elke leeftijd doen jongens meer aan sport buiten de school dan meisjes. 45 % van de jongens en 23 % van de meisjes sporten meer dan drie uur per week. Het aantal neemt in beide groepen af met de leeftijd. Op 11 jaar doen 4 % van de jongens en 12 % van de meisjes zelden of nooit aan sport. Als ze 17 zijn sporten 14 % van de jongens en 26 % van de meisjes zelden of nooit buiten de schooluren. Het dagelijks sporten daalt bij de jongens van 33 % naar 9 %, bij de meisjes van 14 % naar 9 %. (Onderzoek in Vlaanderen voor de Wereld Gezondheidsorganisatie)

Afgiftekantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT
verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

België - Belgique
PB
8500 KORTRIJK 1
4
281